

Nr 144

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag rörande beredskapslagring av olja; given Stockholms slott den 5 april 1957.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att *dels* godkänna av föredragande departementschefen enligt samma protokoll förordade riktlinjer rörande beredskapslagring av olja;

dels ock antaga härvid fogade förslag till

- 1) förordning om oljelagring m. m.; samt
- 2) förordning om oljeavgift m. m.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges ett program för ökad lagring av mineraloljor under femårsperioden 1958—1962. De i programmet uppställda lagringsmålen har bestämts under beaktande av behoven *dels* under viss krigsperiod, *dels* vid olika avbrott i oljetillförseln i fred. De bestämmelser, som erfordras för att få till stånd den förutsedda lagerutbyggnaden, upptages i ett i propositionen framlagt förslag till förordning om oljelagring m. m. Enligt denna skall lagringsskyldighet åvila förutom oljehandeln och oljeraffinaderierna, vilka redan enligt nu gällande bestämmelser är lagringspliktiga, även dem som importerar olja för egen förbrukning samt vissa större, huvudsakligen industriella förbrukare. Förordningen ger möjlighet föreskriva att viss del av lagren skall förvaras i skyddade utrymmen. Enligt förslag till förordning om oljeavgift m. m. skall sådan avgift erläggas av den, som icke fullgör sin lagringsskyldighet.

Finansieringen av programmet, som för hela femårsperioden beräknas draga en kostnad av ca 600 milj. kronor, förutsättes skola ske *dels* genom att de lagringsskyldiga själva i viss utsträckning tillskjuter medel, *dels* genom att de erhåller visst finansiellt stöd i form av statliga ränte- och amorteringsfria lån.

Förslag
till
Förordning
om oljelagring m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

För att trygga tillgång inom riket på mineralolja skola säljare och förbrukare av sådan olja här hålla lager därav enligt vad i denna förordning stadgas. Om skyldighet för statlig myndighet att hålla lager av mineralolja skall dock, i stället för bestämmelserna i förordningen, gälla vad Kungl. Maj:t därom förordnar.

Enligt vad i förordningen stadgas må ock stöd lämnas inhemskt oljeraffinaderi genom åläggande för oljeimportör att inköpa där utvunnen olja.

2 §.

Lagrings- och inköpsskyldigheten avser mineralolja som tillhör någon av följande grupper, nämligen:

bensin, dock icke flygbensin;
fotogen, dock icke flygfotogen;
motorbrännolja;
eldningsolja 1; samt

övriga slag av eldningsolja.

Sådana slag av olja, som inrymmas under en och samma av de i första stycket angivna grupperna, skola vid fullgörande av lagringsskyldighet även vid tillämpningen av denna förordning i övrigt anses likvärdiga. Där så finnes erforderligt, må Kungl. Maj:t förordna om annan gruppindelning.

Där ej annat utsäges, förstås i förordningen med olja allenast sådan mineralolja, som angives i denna paragraf.

Vad i förordningen stadgas om lagringsskyldighet skall icke äga tillämpning på olja som utvunnits ur inhemsk skiffer.

3 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna förordning utövas av en av Kungl. Maj:t utsedd tillsynsmyndighet.

Lagringsskyldighet

4 §.

Kungl. Maj:t fastställer, enligt grunder som riksdagen godkänt, den mängd olja, tillhörande var grupp, som sammanlagt skall hållas i lager.

Tillsynsmyndigheten skall före den 1 juli varje år på sätt stadgas i denna förordning bestämma huru mycket olja, tillhörande olika grupper, envar

som enligt förordningen är lagringsskyldig skall hålla i lager under nästkommande kalenderår.

5 §.

Säljare är lagringsskyldig, därest han under kalenderåret närmast före lagringsskyldighetens bestämmande (*basåret*) till avnämare inom riket sålt olja, som han infört från utrikes ort eller utvunnit vid inhemskt oljeraffinaderi.

Den som eljest under basåret sålt olja till avnämare inom riket är lagringsskyldig, därest han förvärvat oljan av säljare, som avses i första stycket, samt hans hela försäljning av olja under basåret uppgått till minst tjugutusen kubikmeter.

6 §.

Förbrukare är lagringsskyldig, därest han under basåret inom riket, annorledes än vid fartygs drift i utrikes trafik, förbrukat olja, som han infört från utrikes ort. Vad nu sagts skall dock ej gälla, om han infört oljan på annat transportmedel än fartyg för transportmedlets drift.

Skyldig att lagra eldningsolja är ock den som under basåret vid anläggning inom riket förbrukat sådan olja, därest vid anläggningen under basåret och de två kalenderåren närmast dessförinnan förbrukats sammanlagt minst femtontusen kubikmeter eldningsolja.

7 §.

1 mom. Vid lagringsskyldighetens bestämmande enligt 4 § andra stycket skall tillsynsmyndigheten mellan de lagringsskyldiga fördela de av Kungl. Maj:t enligt samma paragraf första stycket för påföljande kalenderår fastställda oljemängderna med undantag av vad som under sagda år skall lagras enligt sådan med tillsynsmyndigheten träffad överenskommelse, genom vilken någon åtagit sig att, utöver vad som följer av denna förordning, hålla lager av olja. Fördelningen skall, med ledning av de enligt 2 mom. beräknade basmängderna, ske så att inom varje grupp olja för envar lagringsskyldig förhållandet mellan lagringsmängd och basmängd är i görlig mån detsamma.

2 mom. Basmängd inom viss grupp av olja är den mängd olja, tillhörande gruppen, som den lagringsskyldige under de i 5 eller 6 § angivna omständigheterna sålt eller förbrukat under basåret eller, om han sålt eller förbrukat olja både under basåret och året eller ettvarvt av de två åren närmast dessförinnan, vad han under dylika omständigheter i genomsnitt för år sålt eller förbrukat under angivna tid.

Vid beräkning av basmängd för säljare skall dock icke medräknas

a) olja som han sålt till statlig myndighet, vilken enligt Kungl. Maj:ts beslut hade att vid tiden för försäljningen hålla lager av olja, tillhörande samma grupp som den försålda oljan;

b) olja som han infört från utrikes ort eller utvunnit vid inhemskt oljeraffinaderi och för vidareförsäljning sålt till någon, vars försäljning av olja under kalenderåret närmast före försäljningen uppgått till sammanlagt minst tjugutusen kubikmeter;

c) olja som han sålt till någon, vilken enligt överenskommelse med tillsynsmyndigheten var skyldig att under kalenderåret närmast efter försäljningen hålla lager av olja, tillhörande samma grupp som den sålda oljan;

d) eldningsolja som han sålt för förbrukning vid anläggning inom riket, vid vilken under de tre försäljningen närmast föregående kalenderåren förbrukats sammanlagt minst femtontusen kubikmeter eldningsolja; samt

e) olja som sålts för förbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik.

8 §.

Olja, som lagras enligt denna förordning, skall förvaras inom riket på sätt som tillsynsmyndigheten finner ur kontrollsynpunkt godtagbart. I lagret må ej inräknas olja, som är upplagd å provianteringsfrilager eller är föremål för transitering.

Kungl. Maj:t äger, enligt grunder som riksdagen godkänt, beträffande olja av visst slag förordna, att bestämd del av lagret skall förvaras i berg-rum eller på annat sätt, som innefattar skäligt skydd mot förstöring genom bombanfall eller beskjutning.

9 §.

Tillsynsmyndigheten äger, när skäl äro därtill, efter ansökan medgiva dispens helt eller delvis från lagringsskyldigheten så ock från skyldighet, varom sägs i 8 § andra stycket.

Om skyldighet att erlägga oljeavgift, då dispens medgives, gäller vad där-om stadgas i förordningen om oljeavgift m. m.

10 §.

Tillsynsmyndigheten må lämna lagringsskyldig tillstånd att fullgöra sin lagringsskyldighet genom att till motsvarande myckenhet lagra olja tillhö-rande annan grupp än som följer av vad ovan stadgas eller annan mineral-olja än som angives i 2 §. Medgivande må ock lämnas lagringsskyldig att en-ligt närmare bestämmelser av tillsynsmyndigheten i stället för eldningsolja lagra annat bränsle.

11 §.

Avbrytes eller försvåras tillförseln av olja till riket eller viss del därav, äger Kungl. Maj:t medgiva, att lagren må helt eller delvis tagas i anspråk.

Uppgiftsskyldighet

12 §.

Lagringsskyldig skall före den 1 februari närmast efter basåret lämna till-synsmyndigheten uppgift om den mängd olja, tillhörande olika grupper, han under basåret sålt eller förbrukat under omständigheter som avses i 5 eller 6 §.

Har lagringsskyldig sålt olja, som enligt 7 § 2 mom. andra stycket icke skall medräknas vid basmängdens beräkning, skall han tillika lämna till-synsmyndigheten uppgift om den sålda myckenheten samt, utom beträf-fande försäljning för förbrukning vid fartygs drift i utrikes fart, om köpa-rens namn och adress.

13 §.

Under kalenderår, då lagringsskyldig har att hålla lager av olja, skall han, om hans lagringsskyldighet grundas på 5 §, varje månad och eljest under januari, april, juli och oktober månader lämna tillsynsmyndigheten upp-gift om den mängd olja, tillhörande varje grupp, som han vid utgången av närmast föregående kalendermånad hade i lager inom riket, så ock om platsen och sättet för oljans förvaring.

Lagringsskyldig, som erhållit tillstånd att i stället för olja lagra annat bränsle, skall lämna motsvarande uppgift om vad han hade i lager därav.

Efter anmaning är han ock pliktig lämna tillsynsmyndigheten uppgift om sin förbrukning av sådant bränsle.

14 §.

Efter anmaning är envar som inom riket sålt eller förbrukat eller från utrikes ort infört olja skyldig lämna tillsynsmyndigheten de uppgifter om försäljningen, förbrukningen eller införseln, som tillsynsmyndigheten finner erforderliga för tillämpningen av denna förordning.

15 §.

Tillsynsmyndigheten skall för inventering och besiktning äga tillträde till lager, som avses i denna förordning. Myndigheten äger ock granska lagrings- eller uppgiftsskyldigs handelsböcker och affärshandlingar för kontroll av hans lagerhållning och av riktigheten och fullständigheten av uppgifter som han lämnat enligt denna förordning.

Inköpsskyldighet

16 §.

På framställning av den som vid oljeraffinaderi inom riket utvinner eller ämnar utvinna olja må Kungl. Maj:t, där raffineringen finnes önskvärd för att trygga tillgång inom riket på olja samt anledning förekommer till antagande att oljan eljest icke skulle vinna avsättning till skäligt pris, ålägga lagringsskyldig, som för försäljning eller egen förbrukning inför olja från utrikes ort, att från raffinaderiet inköpa olja till myckenhet och pris som Kungl. Maj:t bestämmer. Kungl. Maj:t äger ock fastställa tid och plats för leverans av oljan samt de villkor i övrigt, som kunna finnas erforderliga. Oavsett vad därom i framställningen yrkats, må inköpsskyldigheten fördelas mellan olika lagringsskyldiga efter vad som prövas skäligt.

17 §.

Den, som utverkat åläggande enligt 16 §, är skyldig leverera oljan till myckenhet och pris samt på villkor i övrigt, som bestämts av Kungl. Maj:t. Han är ock pliktig att med avseende å raffinaderiets anordnande underkasta sig de bestämmelser, som Kungl. Maj:t finner gott meddela.

Ansvarsbestämmelser m. m.

18 §.

Försummar lagringsskyldig att hålla olja i lager i föreskriven myckenhet och på sätt, som i denna förordning eller med stöd därav föreskrivits, förelägger tillsynsmyndigheten honom vid vite att inom viss tid vidtaga rättelse.

Om skyldighet att i fall som avses i första stycket erlægga oljeavgift gäller vad därom stadgas i förordningen om oljeavgift m. m.

19 §.

Försummar någon att inom föreskriven tid lämna uppgift, som sägs i denna förordning, eller vägrar lagringsskyldig tillsynsmyndigheten tillträde till lagret eller underlåter någon att efter anmodan hålla handelsböcker eller affärshandlingar tillgängliga för granskning av myndigheten, straffes han med dagsböter och äger tillsynsmyndigheten förelägga honom vite.

Lämnar någon vid fullgörande av uppgiftsskyldighet enligt denna förordning uppsåtligen eller av oaktsamhet, som ej är ringa, oriktig uppgift, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

20 §.

Vad som inhämtats genom uppgift enligt denna förordning eller vid inventering eller besiktning av lager eller ock vid granskning av handelsböcker eller affärshandlingar må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med uppgiften eller åtgärden avsedda syftet. Bryter någon uppsåtligen eller av oaktsamhet häremot, dömes, där han ej för brottet är underkastad ansvar enligt allmän strafflag, till dagsböter eller fängelse.

21 §.

Brott, varom i 19 § sägs, må av allmän åklagare åtalas allenast efter anmälan eller medgivande av tillsynsmyndigheten.

Brott, varom i 20 § sägs, må ej åtalas av allmän åklagare utan att målsäganden angivit det till åtal. Skall brottet straffas efter allmän strafflag, gäller vad där stadgas i fråga om rätt till åtal.

Besvär m. m.

22 §.

Över tillsynsmyndighetens beslut enligt denna förordning må klagan föras hos Kungl. Maj:t genom besvär.

Beslut av tillsynsmyndigheten skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan, där ej annorlunda förordnas.

23 §.

Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, tillsynsmyndigheten äger meddela närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna förordning.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1958 i den mån annat ej följer av vad nedan stadgas.

2. Genom förordningen upphäves förordningen den 10 juni 1938 (nr 367) angående handel med vissa mineraloljor tillika med de föreskrifter, som meddelats med stöd av samma förordning.

3. Tillsynsmyndighet enligt den nya förordningen skall utses jämväl för erforderlig tid före den 1 januari 1958. Tillsynsmyndigheten skall före den 1 oktober 1957 på sätt i 7 § stadgas bestämma huru mycket olja, tillhörande olika grupper, envar enligt punkt 4 lagringsskyldig skall hålla i lager under år 1958.

4. Försäljning och förbrukning av olja, som skett åren 1956 och 1957 under omständigheter, som avses i 5 och 6 §§, skall grunda lagringsskyldighet enligt vad som stadgas i dessa paragrafer. Vid avgörande huruvida lagringsskyldighet föreligger enligt 6 § andra stycket och vid bestämmande av lagringsskyldigheten skall i förekommande fall hänsyn tagas till försäljning och förbrukning, som ägt rum under åren 1954—1957.

5. Den som under år 1956 sålt eller förbrukat olja under omständigheter, som avses i 5 eller 6 §, skall före den 1 augusti 1957 lämna tillsynsmyn-

digheten uppgift därom enligt 12 §. Har han under sådana omständigheter sålt eller förbrukat olja jämväl under år 1955 eller åren 1954 och 1955, skall han lämna motsvarande uppgift för ettvarrt av nämnda år.

Efter anmaning är jämväl eljest den som inom riket sålt eller förbrukat olja skyldig lämna tillsynsmyndigheten de uppgifter om försäljningen eller förbrukningen, vilka myndigheten finner erforderliga för tillämpningen av vad ovan stadgats.

Beträffande uppgift, som lämnats enligt vad nu sagts, skola 20 och 21 §§ äga tillämpning även före den 1 januari 1958.

6. Försummar någon att lämna uppgift, som föreskrives i punkt 5 eller med stöd därav, eller lämnar han uppsåtligen eller av oaktsamhet, som ej är ringa, oriktig uppgift, skola 19 och 21 §§ äga tillämpning även före den 1 januari 1958.

Förslag
till
Förordning
om oljeavgift m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

I denna förordning förstås med
lagringsskyldig: säljare eller förbrukare av mineralolja, som är lagrings-
skyldig enligt förordningen om oljelagring m. m. ;
olja: sådan mineralolja, som sägs i 2 § sistnämnda förordning; samt
tillsynsmyndigheten: den enligt 3 § samma förordning utsedda myndig-
heten.

2 §.

Lagringsskyldig är pliktig att till staten erlægga oljeavgift,

a) om han erhåller dispens från skyldigheten att hålla lager av olja eller att förvara oljelager till viss del i bergrum eller på annat sätt, som innefattar skäligt skydd mot förstöring genom bombanfall eller beskjutning; eller

b) om han, utan erhållen dispens, försummar skyldighet, som nyss är sagd.

Oljeavgift utgår ock i fall, varom stadgas i 6 § andra stycket.

3 §.

Oljeavgiften beräknas med tillämpning av bestämmelserna i 4 och 5 §§ efter den myckenhet olja, beträffande vilken lagringsskyldighet eller skyldighet att förvara olja i bergrum eller på därmed jämförligt sätt icke fullgöres, samt efter den tid, under vilken fullgörandet ej sker. Del av kalendermånad räknas som hel månad.

Oljeavgiften utgör för kubikmeter och år för bensin och fotogen tjuguåtta kronor, för motorbrännolja och eldningsolja 1 tjuguen kronor samt för övriga slag av eldningsolja tjugusju kronor eller, såvitt rör olja som skall lagras i bergrum eller på därmed jämförligt sätt, nämnda belopp ökade med sex kronor.

För månad utgör oljeavgiften en tolftedel av ovan angivna belopp.

4 §.

I fall, som sägs i 2 § första stycket a), beräknas oljeavgiften efter den myckenhet och den tid, som dispensen avser.

5 §.

I fall, som avses i 2 § första stycket b), beräknas oljeavgiften efter den brist, som framgår av avgiven uppgift varigenom bristen först yppats, eller, om bristen upptäckts vid undersökning, den brist, som därvid konstaterats.

Oljeavgift skall i dylikt fall utgå för tiden från och med den kalendermånad, under vilken uppgiften skolat avgivas eller undersökningen skedde, till och med den kalendermånad, under vilken enligt meddelat föreläggande rättelse senast skall hava skett. Sker rättelse innan föreläggande meddelats, beräknas oljeavgift för en månad.

Skjer ej rättelse, beräknas ny oljeavgift efter den brist, som först uppgives eller konstateras efter det rättelsen senast skulle hava skett, och för tiden från och med kalendermånaden närmast efter samma tidpunkt.

6 §.

Inför någon olja från utrikes ort för försäljning till avnämare inom riket och har han ej tidigare regelmässigt importerat olja, äger tillsynsmyndigheten förelägga honom att hos myndigheten ställa säkerhet, som myndigheten kan godtaga, för den oljeavgift han kan bliva pliktig att erlägga.

Ställes icke säkerhet inom förelagd tid, är importören pliktig att till staten genast erlägga oljeavgift med det belopp, vartill avgiften skolat uppgå, där-
est importören under importåret eftersatt skyldighet att hålla lager svarande mot den myckenhet olja han infört.

7 §.

Oljeavgiften debiteras och uppbäres av tillsynsmyndigheten.

8 §.

Är i fall, som avses i 2 § första stycket, med hänsyn till att den lagringsskyldige visar sig innehava erforderligt utrymme för förvaring av oljan eller av annan anledning uppenbart, att oljeavgiften, beräknad enligt 3—5 §§, avsevärt överstiger den vinning den lagringsskyldige kan antagas göra genom underlåtenheten att hålla lager till myckenhet eller på sätt som föreskrivits, skall tillsynsmyndigheten förordna om skälig nedsättning av avgiften. När så finnes skäligt och den lagringsskyldige icke härigenom vinner otillbörlig förmån, må i fall som nyss sagts avgiften helt eftergivas.

Frågan om nedsättning eller eftergift skall prövas innan avgiften debiteras.

9 §.

Visas i fall, som avses i 2 § första stycket, sedan oljeavgift debiterats, att den lagringsskyldige fullgör vad som åligger honom i fråga om hållande eller förvaring av lager, må tillsynsmyndigheten efter vad som prövas skäligt förordna om återbäring av oljeavgift, vilken belöper på tid då skyldighet som nu sagts fullgjorts.

När särskilda skäl äro därtill, må tillsynsmyndigheten förordna om återbäring av oljeavgift, som utgått enligt 6 § andra stycket.

10 §.

Oljeavgift, som icke inbetalas inom föreskriven tid, må på framställning av tillsynsmyndigheten utmätas. Är säkerhet ställd, må avgiften av tillsynsmyndigheten uttagas därur. Pant må av myndigheten försäljas i betryggande ordning.

11 §.

Över tillsynsmyndighetens beslut enligt denna förordning må klagan föras hos Kungl. Maj:t genom besvär.

Beslut av tillsynsmyndigheten skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan, där ej annorlunda förordnas.

12 §.

Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, tillsynsmyndigheten äger meddela närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1958; bestämmelserna om beräkning, debitering, nedsättning och eftergift av oljeavgift samt om besvär skola dock tillämpas även dessförinnan, där dispens medgivits från skyldighet att efter ingången av år 1958 hålla lager av olja eller att förvara oljelager till viss del i bergrum eller på annat sätt som innefattar skäligt skydd mot förstöring genom bombanfall eller beskjutning.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 april 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, NÄSGÅRD, KLING, ELIASSON, HENRIKSSON.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om oljelagring samt anför därvid följande.

Genom beslut den 12 september 1955 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla åtta sakkunniga med uppgift att efter överläggningar med oljebranschen och övriga berörda grenar av näringslivet framlägga förslag rörande den fortsatta lagringen av oljeprodukter. Såsom sakkunniga tillkallades numera regeringsrådet H. K. H. Holmgren, tillika ordförande, verkställande direktören för Svenska Esso aktiebolag K. H. G:son Bergstrand, ledamoten av riksdagens första kammare, direktören J. E. Ericsson, kommerserådet A. Lindstedt, generaldirektören J. H. Qvistgaard, direktören i Skånska cementaktiebolaget D. R. E. Werner, direktören i Nynäs-Petroleum aktiebolag P. H. W. Ågren och byråchefen K. E. A. Önneshjöö.

De sakkunniga, som antagit benämningen 1955 års oljelagringskommitté, har den 21 december 1956 avgivit ett hemligstämplat betänkande med förslag i ämnet.¹ Vid betänkandet är fogade förslag till bl. a. förordning om åtgärder för tryggnad av tillgång på mineraloljor och förordning om oljeavgift m. m. — Kommitténs förslag är icke enhälligt. Reservation har sålunda avgivits av herr Werner.

Sedan betänkandet varit föremål för remissbehandling, anhåller jag nu att få anmäla ärendet.

Gällande bestämmelser om oljelagring

Gällande lagringsbestämmelser återfinnes i förordningen den 10 juni 1938 angående handel med vissa mineraloljor (nr 367). De oljor, som avses däri, är bensin,ativ olja (crude oil), fotogen, motorbrännolja, pannbrännolja samt andra raffinerade brännolja.

¹ Betänkandet har med vissa jämkningar och uteslutningar även utkommit i en offentlig tryckt upplaga (SOU 1957: 4).

Enligt förordningen skall den, som importerar olja för försäljning i oförändrat skick här i landet, vara skyldig att — i den mån Kungl. Maj:t förordnar därom — under hela året hålla lager av sådan olja. Lagret skall uppgå till viss procentuell andel av den olja han sålt under nästföregående kalenderår. Samma skyldighet åvilar den, som köper raffinerad olja från svenskt oljeraffinaderi för försäljning inom landet, liksom också de inhemska raffinaderierna för den olja de säljer direkt till förbrukare inom landet. Vidare kan Kungl. Maj:t förordna, att inhemskt raffinaderi skall lagra viss andel av den råolja, som under nästföregående år förbrukats vid raffinering. Kungl. Maj:t kan också föreskriva lagringsskyldighet för den, som i större omfattning inför olja för annat ändamål än försäljning eller raffinering, exempelvis för egen förbrukning.

Den, som skall hålla lager, är enligt förordningen skyldig att använda lagerplats, som Kungl. Maj:t anvisar. Han har även att regelbundet lämna uppgift om sin försäljning av oljor samt om storleken av sina lager.

Om det inträder någon avsevärd förändring i förhållande till närmast föregående kalenderår i fråga om de kvantiteter olja, som en viss importör inför till riket eller som innehavare av ett inhemskt oljeraffinaderi förbrukar, kan Kungl. Maj:t — med avvikelser från vad som eljest gäller — meddela de bestämmelser, som föranleds av de ändrade förhållandena. Även i andra fall kan Kungl. Maj:t, när särskilda skäl föreligger, medge undantag från skyldigheten att hålla lager.

Om någon, som är lagringsskyldig, icke håller tillräckliga lager av olja, skall han föreläggas att inom viss tid fylla bristen. Gör han icke det, straffas han med böter till belopp motsvarande 20—40 kronor för varje ton olja, varmed han brister.

Förordningen innehåller vidare bestämmelser om skyldighet för importör att inköpa raffinerad olja från inhemskt oljeraffinaderi. Förutsättning för att skyldigheten skall inträda är, att raffineringen anses önskvärd för att trygga tillgången inom landet av de oljor, som förordningen omfattar, samt att det kan antagas, att den raffinerade oljan eljest icke skulle vinna avsättning.

Med stöd av förordningen har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser angående den lagringsprocent som skall gälla, senast genom kungörelse den 20 december 1946 (nr 792). Enligt denna skall lagringsprocenten för motorbrännolja och pannbrännolja vara 15 procent samt för bensin och fotogen 25 procent. De bemyndiganden för Kungl. Maj:t, som förordningen i övrigt innehåller, har utnyttjats endast i begränsad utsträckning. Sålunda förelåg under åren 1939—1946 skyldighet för oljeraffinaderierna i landet att lagra råolja. Däremot har möjligheten att föreskriva lagringsskyldighet för den, som inför olja för annat ändamål än försäljning eller raffinering, icke utnyttjats. Detta innebär, att alla s. k. direktimportörer, vilka inför olja för egen förbrukning, undgått lagringsplikt. Icke heller har Kungl. Maj:t meddelat åläggande att köpa olja från inhemskt raffinaderi eller föreskrivit, att viss lagringsplats skall användas.

Under efterkrigsåren har svårigheter stundom förelegat att fullgöra den författningsenliga lagringen. Sålunda tvingades oljebolagen under åren 1947—1950 att minska sin lagerhållning till följd av importregleringen och ransoneringen av flytande bränslen. Eftersom importsvårigheterna icke drabbade alla företag i lika hög grad, medgavs dock icke någon generell nedläggning av lagringsskyldigheten. I stället prövades företagens möjligheter att hålla lager från fall till fall. Svårigheter uppstod också i samband med eldningsoljeregleringens upphävande. I samband därmed uppdrog Kungl. Maj:t den 5 oktober 1951 åt tillsynsmyndigheten — riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap — att i den mån den aktuella försörjningssituationen beträffande flytande bränslen i särskilda fall ansågs påkalla befrielse från eller lättnad i lagringsskyldigheten medge dispens från föreskrifterna i 1938 års förordning. Med stöd av detta beslut har riksnämnden sedan i viss utsträckning lämnat dispenser, som motiverats huvudsakligen av otillräckliga cistern-tillgångar. Kungl. Maj:t har vidare den 11 januari 1952 bemyndigat riksnämnden att, om i särskilt fall på grund av bristande cisternutrymme eller av andra skäl ansågs nödvändigt, medge undantag från bestämmelserna om lagringsskyldighet i vad denna hänförde sig till olja, som införts av importör för att från tankbåt levereras direkt till förbrukarens egna cisternanläggningar. I de fall, där riksnämnden icke enligt angivna beslut haft rätt att bevilja dispens, har frågan därom — efter riksnämndens hörande — prövats av Kungl. Maj:t.

Enligt 1938 års förordning föreligger icke någon skyldighet att förvara lager i bombskyddade anläggningar. Det förutsattes emellertid vid förordningens tillkomst, att sådana skulle utföras i statlig regi för att sedan kunna uthyras till vederbörande företag. Betydande anslag av statsmedel har också beviljats för att få till stånd en utbyggnad i förevarande hänseende. För att stimulera till kommunala och enskilda initiativ utfärdades den 20 februari 1948 en kungörelse (nr 73) angående statsbidrag till uppförande av bombsäkra cisternanläggningar för flytande bränslen. Enligt denna utgår statsbidrag med belopp, som Kungl. Maj:t prövar skäligt med hänsyn till å ena sidan de ökade kostnader, som betingas av att anläggningen göres bombsäker, samt å andra sidan de fördelar av olika slag, som den ifrågavarande lagringsformen medför för lagerhållaren. Beviljat statsbidrag utbetalas sedan riksnämnden besiktigt och godkänt anläggningen. Förskott kan dock utbetalas i viss utsträckning. Kostnaderna för statsbidragen bestrides från ett särskilt anslag under tionde huvudtiteln. Av de sålunda för ändamålet anvisade medlen har hittills ca 14,4 milj. kronor utbetalats. Den totala bidragsramen utgör enligt beslut av 1956 års riksdag 30,4 milj. kronor.

Riktlinjer för fortsatt oljelagring

Kommittén

Behovet av ökad lagring

Vår oljekonsumtion, som nästan helt bygger på import, har särskilt under senare år undergått en kraftig stegring. Under perioden 1946—1955 ökade den sålunda årligen med i genomsnitt ca 20 procent, och år 1955 hade den mer än fördubblats i jämförelse med förkrigstiden. I absoluta tal steg konsumtionen från 1,5 milj. m³ år 1939 till 8,9 milj. m³ år 1955. Därvid har bortsetts från konsumtionen för vissa militära behov. Särskilt stark har ökningen varit i fråga om eldningsolja, vilka allt mer kommit att ersätta kol och koks som bränsle vid industriell drift och bostadsuppvärmning. Sålunda har eldningsolja — trots att konsumtionen av drivmedel visat en icke obetydlig stegring — ökat sin andel av den totala förbrukningen av flytande bränslen från 20 procent år 1939 till 71 procent år 1955. Vad beträffar den fortsatta konsumtionsutvecklingen ter sig den stigande tendensen mycket fast såväl beträffande eldningsolja som drivmedel. Kommittén har under sådana förhållanden räknat med att konsumtionen under de närmaste fem åren — kommittén anger perioden 1958—1962 — skall komma att stiga från nuvarande ca 9 milj. m³ till drygt 12 milj. m³. I sammanhanget erinras om den framtidsbedömning, som bränsleutredningen 1951 gjort i sitt den 5 december 1956 dagtecknade betänkande »Bränsleförsörjningen i atomåldern» (SOU 1956: 46). Bränsleutredningen har beräknat, att oljeimporten vid fortsatt konsumtionsvänlig politik någon gång mellan 1965 och 1970 kommer att vara dubbelt så stor som nu och omkring år 1980 tre gånger så stor. Härigenom skulle oljeimporten, som för närvarande täcker hälften av vårt energibehov, år 1980 komma att svara för drygt 70 procent därav.

Med det ökade importberoendet blir det i än högre grad än tidigare ett starkt intresse för landet att genom ett ändamålsenligt lagringssystem säkerställa oljekonsumtionen mot tillförselhinder av olika slag. Detta gäller så mycket mer som de praktiska och ekonomiska möjligheterna att i ett bristläge tillgripa alternativa inhemska bränslen är obetydliga. Rubbningar i oljetillförseln — framhåller kommittén — är tänkbara icke endast vid krigsfall. Sålunda kan isförhållandena längs våra kuster i vissa lägen medföra avbräck i tillförseln och skapa åtminstone lokala försörjningsproblem. Svårigheter kan också uppstå på grund av handels- och valutapolitiska förhållanden, hamn- och transportstrejker samt rubbningar i exportländernas oljeproduktion. Hur känslig vår oljeförsörjning är för den utrikespolitiska händelseutvecklingen, har de senaste årens erfarenheter givit belägg för. I sammanhanget erinras om de problem, som uppstått i samband med den persiska oljekonflikten och Suez-krisen. Vid krigsfall utomlands kan det — såsom fallet var för Sveriges del under andra världskriget — bli fråga om ett mer eller mindre fullständigt avbrott i tillförseln. Detta gäller i ännu högre grad i ett läge, då krigshandlingar riktas direkt mot vårt land.

Om sålunda en väsentlig förstärkning av vår oljeberedskap ter sig nödvändig, torde det enligt kommittén dock icke vara ekonomiskt möjligt att få till stånd en lagerhållning, som vid varje tillfälle säkerställer landet mot samtliga här angivna risker. En avvägning av beredskapskraven på detta område måste sålunda ske mot andra samhällseliga investeringsönskemål av hög angelägenhetsgrad. Det lagringsprogram, kommittén under sådana förhållanden ansett sig kunna framlägga för femårsperioden 1958—1962, motsvarar därför ingalunda vad som ur beredskapssynpunkt i och för sig vore önskvärt utan anger snarare vad som med hänsyn till investeringsutrymme och tillgängliga resurser tett sig genomförbart. En sådan begränsning i målsättningen sker emellertid under den förutsättningen, att lagringsbehoven efter viss tid göres till föremål för nya överväganden.

De produkter, som omfattas av förslaget, är bensin, fotogen, motorbrännolja samt eldningsolja. Flygdrivmedel har dock undantagits. Lagringen förutsättes i detta fall ske vid sidan av programmet utan särskilda bestämmelser. Staten tänkes därvid ombesörja den militära lagringen och oljehandeln den kommersiella lagring, som motiveras av den civila luftfartens behov.

Oljelagringen enligt programmet omfattar dels vad som i ett läge då landet indrages i krig kan beräknas komma att erfordras under en viss tidsperiod — krigsreserven — dels vad som behövs med hänsyn till tänkbara störningar i tillförseln under fredstid — försörjningsreserven. De behov, som skall tillgodoses genom krigsreserven, är icke av enbart militär natur. Den kommer sålunda i betydande utsträckning att avse, förutom civilförsvaret och kommunikationer, jordbruket samt den krigs- och försörjningsviktiga industrien. Storleken av de i försörjningsreserven ingående lagren har bestämts med hänsyn till vad som ansetts erforderligt för att trygga försörjningen under vintrar med svåra isförhållanden. Medan avbrottstiden i sådana fall kan erfarenhetsmässigt bedömas, är det icke möjligt att förutse längden av sådana avbrott i tillförseln, som kan orsakas av utrikespolitiska händelser, handels- och valutapolitiska förhållanden etc. Enligt kommitténs mening torde emellertid den lagringsram, som uppgjorts med hänsyn till isavspärrningsriskerna, tills vidare få anses innefatta beredskap även mot andra tänkbara störningar. — I den hemliga upplagan av betänkandet har de slutliga lagringsmålen enligt programmet angivits. Dessa har beräknats med utgångspunkt från antagandet, att vår oljekonsumtion vid femårsperiodens utgång uppgår till ca 12 milj. m³, därvid dock bortsetts från vissa militära behov.

Ansvaret för genomförandet av ett lagringsprogram m. m.

Lagringen måste enligt kommitténs mening ske i anslutning till den löpande omsättningen. Skälet är främst att i varje fall de lättare oljorna icke kan lagras under någon längre tid utan att kvalitetsförsämring inträder. Lagringsskyldighet synes under sådana förhållanden — i likhet med vad som gäller enligt nuvarande lagringsbestämmelser — böra åvila oljehan-

deln och raffinaderierna. De sistnämnda förutsättes därvid få redovisa viss del av sina lager i råolja i stället för i färdiga produkter. Även återförsäljare av olja med en försäljningsvolym överstigande 20 000 m³ om året liksom de som importerar olja för egen förbrukning bör omfattas av lagringsplikten. Med hänsyn till att en avsevärd ökning av lagerhållningen förutses i programmet har kommittén emellertid ansett det motiverat att ytterligare vidga kretsen av lagringsskyldiga. Även om avsikten är att kostnaderna skall täckas genom prispålägg är de med programmets genomförande förenade planerings-, finansierings- och byggnadsuppgifterna liksom den fortsatta lagringen i sig själv ett så omfattande företag, att bördan så vitt möjligt bör fördelas. Lagringsplikten föreslås därför utsträckt till vissa större konsumenter av eldningsolja, närmare bestämt sådana med en konsumtion överstigande 5 000 m³ om året. Förslaget berör ca 125 industriföretag och kraftverk samt möjligen några av de största bostadskollektiven. Kommittén påpekar i sammanhanget, att de berörda industrikonsumenterna redan nu lagrar betydande kvantiteter och att de har lagringsanläggningar av avsevärd storlek. Ett betydelsefullt skäl för en sådan utvidgning av lagringsplikten är, att därigenom sannolikt en ur försvars- och transportsynpunkt bättre spridning av lagren vinnes. Medan oljehandels cisternutrymmen i huvudsak koncentreras till importhamnarna, kan nämligen en lagring i storkonsumenternas regi förväntas ske i anslutning till respektive anläggningar, vilka i stor utsträckning är belägna i de inre delarna av landet. Någon ökad ekonomisk belastning torde lagringsplikten på längre sikt icke medföra för vederbörande företag, då de vid inköp av olja från oljehandeln bör kunna utverka en prisreduktion motsvarande den besparing oljehandeln gör genom att icke behöva hålla reservlager för ifrågavarande kvantiteter. Med hänsyn till bl. a. de svårigheter, som under en övergångstid kan tänkas uppstå för en del företag, föreslår kommittén, att lagringsskyldigheten för storkonsumenterna icke grundas direkt på författningen i ämnet utan på ett Kungl. Maj:t i författningen lämnat bemyndigande att förordna om sådan skyldighet. Därigenom lämnas vägen öppen för frivilliga överenskommelser, som möjliggör större hänsynstagande till omständigheterna i de särskilda fallen. — Från tillämpningen av lagringsbestämmelserna undantages statliga myndigheter. Den statliga lagringen bör liksom hittills fullgöras i den ordning och omfattning Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer. Kommittén utgår emellertid ifrån att myndigheterna åläggas lagra i minst samma omfattning, som föreslås för enskilda.

Som tidigare nämnts har kommittén i den hemliga upplagan av betänkandet angivit de lagringsmål, som bör uppnås under femårsperioden, i bestämda kvantiteter. Uppställandet av ett fast lagringsprogram innebär, att den hittills använda metoden att bestämma lagringen till viss procent av försäljningen under nästföregående år anses böra frångås. Detta system har visat sig vara förenat med flera nackdelar. Under perioder då konsumtionen är i starkt stigande — såsom fallet är för närvarande — medför det en viss eftersläpning i lagringen. Vidare medger det icke i tillräcklig ut-

sträckning en framtidsplanering, vilket är till olägenhet för såväl lagerhållare som vederbörande myndigheter. Enligt förslaget skall det tillkomma Kungl. Maj:t att enligt grunder, som riksdagen godkänt, bestämma de totala mängder olja av olika slag, som skall hållas i lager. Tillsynsmyndigheten har därefter att fördela den för varje oljeslag fastställda lagringsmängden på de lagringsskyldiga med hänsyn till deras försäljning respektive förbrukning under viss basperiod. För att en mera långsiktig planering skall bli möjlig förutsätter kommittén, att tillsynsmyndigheten under år 1957 lämnar de lagringsskyldiga preliminära besked om de kvantiteter de förväntas böra hålla i lager vid kalenderårsskiftena under perioden. De slutliga lagringsbeskeden skall gälla för år och utfärdas senast den 1 juli året före det som avses. — Med hänsyn till att lagringsbehovet särskilt av eldningsolja uppvisar säsongmässiga variationer föreslår kommittén, att vid bestämmandet av lagringsmängd skilda myckenheter må fastställas för olika tider av löpande år. Beträffande eldningsoljorna anföres i sammanhanget, att de föreskrivna lagren temporärt bör få nedbringas under senvintern allteftersom den avspärrningsrisk som sammanhänger med isförhållandena minskar. Graden av flexibilitet i lagerhållningen bör emellertid i ett sådant fall vara generellt bestämd. Den regelmässiga sänkning av eldningsoljelagren, som ansetts kunna tillåtas, har beräknats till 30 procent.

Skyddad lagring

Genomförandet av programmet kräver enligt kommittén en väsentligt ökad tillgång på skyddade lagringsutrymmen. Särskilt den del av lagren, som är avsedd att komma till användning i ett krigsläge, bör förvaras på ett sådant sätt att tillfredsställande skydd erbjudes mot förstöring genom bombanfall eller beskjutning. Även civilförsvars- och brandsäkerhetssynpunkter gör sig här gällande. Vid bedömningen av frågan i vilken omfattning utbyggnadsprogrammet bör inriktas på skyddade utrymmen får emellertid bland annat beaktas, att de geografiska betingelserna för anläggningsarbeten av detta slag varierar i olika delar av landet, att byggnadstiden är avsevärt längre än för vanliga ovanjordsanläggningar samt att investeringskostnaderna är betydande. Kommittén har vid sådana överväganden sett sig nödsakad att även i denna del göra sitt program mindre omfattande än som ur beredskapssynpunkt i och för sig vore önskvärt.

Särskilt angeläget har ansetts vara att bereda de i krigsreserven ingående drivmedlen skyddad lagring. I den hemliga upplagan av betänkandet har de beräkningar, som gjorts angående utbyggnadsbehovet, och därmed sammanhängande spørsmål närmare redovisats. Beträffande frågan hur utbyggnaden skall genomföras framhåller kommittén, att även de skyddade lagringsutrymmena i så stor utsträckning som möjligt bör inordnas i den kommersiella distributionen. Uttryck för en sådan uppfattning anges vara, att de bergrumsanläggningar, som under senare år utförts i ställig regi, till betydande del uthyrts till oljebolagen. Då någon skyldighet icke förelegat för

dessa att ombesörja skyddad lagring, har hyresbeloppens storlek därvid i princip kommit att bestämmas av kostnaderna för lagring i anläggningar ovan jord. En ordning där programmets genomförande blir en fråga om på statligt initiativ tillkomna investeringar anses emellertid vara förenad med betydande praktiska och kostnadsmässiga olägenheter. Kommittén förordar därför, att bestämmelser införes, som föreskriver skyldighet för vederbörande företag — i praktiken torde det endast bli fråga om oljebolagen — att förvara viss del av lagren i skyddade utrymmen. Kostnaderna för den dyrare lagringsformen får därvid bäras av priset på produkterna. Förslaget innebär sålunda, att systemet med statsbidrag till bergrumsanläggningar avvecklas.

I betänkandet framhålles, att skyddade anläggningar kräver en avsevärd byggnadstid och att de knappast torde kunna utföras fortlöpande under perioden. Kraven på skyddad lagring får därför anpassas efter de faktiska möjligheterna att frambringa erforderliga utrymmen. Vad angår det tekniska utförandet torde programmet icke undantagslöst behöva avse bergsumsanläggningar av hittills sedvanlig typ. Det bör emellertid få ankomma på tillsynsmyndigheten att från fall till fall pröva vilket skydd som kan godtagas. Kommittén uppehåller sig också vid de problem som kan tänkas uppstå till följd av att de enskilda lagerhållarnas kostnader för den skyddade lagringen växlar. En kostnadstäckning via prissättningen kan därvid försvåras. I sådana fall anses det i första hand böra överlåtas åt branschen att genomföra den kostnadsutjämning, som kan visa sig nödvändig. Löses icke problemen på ett tillfredsställande sätt genom branschens försorg, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av tillsynsmyndigheten meddela erforderliga bestämmelser.

Oljeavgift

Den som försummar att hålla föreskriven mängd olja i lager eller underlåter att iakttaga vad som föreskrivits i fråga om sättet för lagringen bör av tillsynsmyndigheten föreläggas vite att inom viss tid vidtaga rättelse. Fall kan dock tänkas inträffa, där det av olika skäl är omöjligt att fullgöra lagringsskyldigheten. Dispens bör då kunna meddelas efter särskild ansökan därom. Det anses emellertid otillfredsställande, att vederbörande gör en ekonomisk vinst genom att slippa de lagringskostnader, som andra lagringspliktiga får vidkännas. Den som erhållit dispens bör därför i allmänhet få erlægga en särskild s. k. oljeavgift. En sådan bör även uttagas av den som åsidosätter sin lagringsskyldighet utan att begära dispens. Oljeavgiften, som avses verka kostnadsutjämnande, har av kommittén beräknats med utgångspunkt från kostnaderna för lagring i cisternutrymmen vid en befintlig anläggning. För att undvika att någon avsiktligt försummar att lagra för att i stället erlægga avgift, har denna dock ansetts något böra överstiga de faktiska kostnaderna. En uppräknig av dessa har därför skett med ca 10 procent. För år och kubikmeter har avgiften bestämts till 28 kronor för bensin och

fotogen, 21 kronor för motorbrännolja och tunn eldningsolja samt 27 kronor för övriga eldningsoljor. Vid underlåtenhet att förvara lager i skyddat utrymme förhöjes de angivna beloppen med 6 kronor. Då den lagringspliktige endast delvis brister i sin lagringsskyldighet, bör tillsynsmyndigheten medgiva skälig nedsättning. Så tänkes även kunna ske i andra fall, där det är uppenbart, att avgiften överstiger den vinst, som den lagringsskyldige gör genom sin underlåtenhet att lagra. De medel, som inflyter i oljeavgifter, föreslås bli tagna i anspråk för att främja en ökad lagerhållning.

Tillsynsmyndighet m. m.

Tillsynsmyndighet för lagerhållningen bör enligt kommittén alltså vara riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, vars arbetsuppgifter vid ett genomförande av de framlagda förslagen kan väntas undergå en icke obetydlig ökning. Det torde sålunda få ankomma på riksnämnden att i enlighet med de grunder riksdagen godkänt avgiva förslag till Kungl. Maj:t om de kvantiteter olja av olika slag, som enligt Kungl. Maj:ts bestämmande skall hållas i lager, att inom ramen för den sålunda fastställda planen bestämma den exakta lagringsskyldigheten för varje lagerhållare, att besluta om dispens från lagringsskyldigheten och om oljeavgifts uttagande jämte storleken av sådan avgift, att avgöra om skyddade anläggningar motsvarar uppställda säkerhetskrav samt att överhuvud tillse att bestämmelserna i hithörande författningar efterlevs. Kommittén understryker vikten av att riksnämnden vid handläggningen av ifrågavarande ärenden håller god kontakt med berörda kretsar inom näringslivet. För samråd med dessa föreslås inrättandet av ett oljelagringsråd. Ledamöterna i detta torde böra vara fem av Kungl. Maj:t för en tid av tre år utsedda personer, representerande bland annat olika kategorier inom oljehandeln, de inhemska raffinaderierna samt lagringspliktiga oljekonsumenter. Rådet sammanträder på kallelse av tillsynsmyndighetens chef, som bör vara ordförande i rådet, eller då någon av ledamöterna påkallar det.

Kostnadsberäkning och finansieringsförslag

Kostnaderna för genomförandet av oljelagringsprogrammet beräknas för hela femårsperioden uppgå till sammanlagt nära 600 milj. kronor. Därvid har hänsyn tagits till såväl utbyggnaden av lagringsanläggningarna som inköpen av olja men icke till den löpande lagerhållningen, för vilken kostnaderna avses täckta genom prissättningen på produkterna. Av kostnaderna beräknas 500 milj. kronor falla på oljehandeln och ca 100 milj. kronor på storkonsumenterna. De genomsnittliga årskostnaderna skulle sålunda i förra fallet uppgå till ca 100 milj. kronor och i senare fallet till ca 20 milj. I betänkandet framhålles, att det i nuvarande läge med stränga kreditrestriktioner är förenat med svårigheter att anskaffa kapital i den omfattning, som krävs för programmets genomförande. Kommittén anger emeller-

tid olika utvägar, som — ensamma eller i förening — kan anlitas för finansieringsfrågans lösning.

Vad först beträffar oljehandeln erinras om att den förväntade stegringen i oljekonsumtionen under perioden redan vid en tillämpning av gällande lagringsbestämmelser skulle ha framkallat en ökad lagerhållning. Den mer eller mindre automatiska kostnadsökning, som följer härav, har av kommittén beräknats till 125 milj. kronor för hela perioden eller 25 milj. för år. Då den bör ha förutsetts av oljehandeln och även beaktats i dess finansieringsplaner, synes det naturligt, att den häremot svarande kapitalanskaffningen åvilar branschen. Vid bedömningen av frågan i vilken utsträckning denna ytterligare bör bidra till programmets genomförande anföres, att eftersom fullgörandet av lagringsskyldigheten är en av de förutsättningar som ansetts böra uppställas för handeln med olja i riket, det i och för sig kan hävdas, att oljehandeln bör svara för hela finansieringen. Representanterna för branschen inom kommittén har dock gjort gällande, att investeringar av här ifrågavarande storleksordning vida överstiger dennas bärkraft. Med tvekan har de ansett sig kunna tillstyrka, att branschen utöver förutnämnda 25 milj. kronor anskaffar ytterligare 15 milj. kronor.

I övrigt har kommittén övervägt möjligheterna för oljebolagen att utnyttja lånemarknaden. Detta har under nuvarande förhållanden ansetts kunna ske endast i den formen, att de berörda företagen gemensamt upptager ett årligt förlagslån på 20 milj. kronor.

I detta sammanhang understryker kommittén angelägenheten av att den av riksdagen begärda utredningen om förlagsinteckningsinstitutet snarast kommer till stånd och att därvid frågan om förlagsinteckning i oljebranschens egendom uppmärksammas.

Under förutsättning att oljebranschen själv bidrager med 40 milj. kronor av de 100 milj., som årligen fordras för programmets genomförande, och ytterligare 20 milj. kronor erhålles genom ett för oljehandeln gemensamt lån, återstår att täcka ett årligt kapitalbehov av omkring 40 milj. kronor. Kommittén föreslår, att ifrågavarande medel anskaffas genom en höjning av produktpriserna. Det kan visserligen ur principiell synpunkt sägas vara mindre tillfredsställande, att konsumenterna under loppet av några få år skall betala anläggningar, vilka normalt avskrivs på tjugu år eller mer. Till försvar för en sådan i ett extraordinärt läge vald finansieringsväg kan emellertid enligt kommittén anföras, att oljelagringen under tiden efter andra krigets slut varit otillräcklig och att konsumtionen därför i alltför liten omfattning fått bära sina naturliga lagringskostnader. Det kan då icke hjälpas, att konsumtionen under tiden för lageruppbyggnaden får vidkännas en viss extrakostnad orsakad av behovet att på kort tid generera en del av det erforderliga kapitalet. Prishöjningarna blir under alla förhållanden av begränsad omfattning. Fördelas de jämnt på samtliga produkter — med undantag av vad som kommer på storkonsumenterna — skulle de uppgå till 0,5 å 0,6 öre per liter räknat på 1955 års konsumtionssiffror.

För att markera den särskilda karaktären hos prispåläggen kunde dessa

eventuellt uttagas under namn av beredskapsavgift eller beredskapstillägg. Enligt kommittén är det önskvärt, att en ordning skapas som ger säkerhet för att de genom prishöjningarna uttagna beloppen reserveras för avsett ändamål. Detta torde kunna ske på så sätt att de tillföres en särskild för oljebranschen tillskapad stiftelse, vilken sedan fördelar medlen mellan företagen allteftersom lagerökningen genomföres. Även de tidigare nämnda oljeavgifterna bör i den mån de härrör från oljehandeln inbetalas till stiftelsen. För att det allmännas och konsumenternas intresse skall bli behörigen tillgodosett bör ordföranden och en ledamot av styrelsen liksom en av revisorerna utses av Kungl. Maj:t, som även bör fastställa stadgarna. I betänkandet förutsättes, att en stiftelse av här ifrågavarande slag icke blir föremål för beskattning, då den icke bedriver på vinst inriktad verksamhet. De medel, som stiftelsen utbetalar till de lagringsskyldiga, torde däremot böra betraktas som intäkter för dessa. Kommittén förutsätter, att avskrivning på gjorda investeringar 'fortlöpande kan ske i samma utsträckning som bidrag erhålles från stiftelsen.

Frågan om finansieringen av den lagring, som tänkes åvila de s. k. storkonsumenterna, ter sig enligt kommittén ur flera synpunkter annorlunda. Kostnaderna under femårsperioden har för denna lagring uppskattats till ca 100 milj. kronor. Lagerutbyggnaden betyder för ifrågavarande företag — även om de redan nu disponerar betydande cisternutrymmen — ett nytt åliggande, som i begynnelseskedet i vissa fall kan innebära en icke oväsentlig börda. Detta torde särskilt gälla sådana företag, vilkas oljekonsumtion är stor både absolut sett och relativt i förhållande till deras produktionskostnader. Härvid bör dock beaktas, att de lagringspliktiga storkonsumenterna vid den uppläggning kommittén föreslagit icke kommer att medverka i den kapitalanskaffning till oljehandeln, som tänkes ske via prissättningen. Redan genom det lägre inköpspris på olja, som de därigenom kan förväntas åtnjuta, bör ett visst finansieringsunderlag för egen lagring erhållas. För de mest trängda företagen förordas inrättandet av en statlig lånefond. Denna torde lämpligen förvaltas av tillsynsmyndigheten, som efter prövning i varje särskilt fall beslutar om utlåning. Då sådan endast bör ske när särskilda finansieringssvårigheter föreligger, synes medelsbehovet för fonden kunna begränsas till 20 milj. kronor. Fonden bör även tillföras de oljeavgifter, som erlägges av företag inom gruppen. — I ett särskilt läge befinner sig de bostadsföretag, som kan komma att räknas som storkonsumenter. De torde för närvarande icke disponera egna cisternanläggningar. Möjligen kan de lösa sin lagringsfråga genom att hyra erforderliga cisternutrymmen hos statliga myndigheter eller hos oljebolagen.

Kommittén erinrar om att enligt förordningen den 23 november 1956 om investeringsavgift för år 1957 sådan avgift skall utgå för investering inom bland annat förvärvskällan rörelse. Med hänsyn till att lagringsbestämmelserna är motiverade av beredskapsskäl bör emellertid, för den händelse investeringsavgift skall uttagas även efter utgången av år 1957, sådana investeringar som erfordras för att fullgöra föreskriven skyldighet att lagra olja

icke medföra avgiftsplikt. I sammanhanget beaktas även frågan om avskrivning av lagringsanläggningar i berg. Medan för plåtbeklädnad, pumpar, rörledningar och dylikt årlig avskrivning får ske med 20 procent, medges i praxis för själva lagringsutrymmet i berg endast 2 procent. Då det är angeläget, att så stor del som möjligt av oljelagren förvaras i skyddade utrymmen och valet mellan sådana och vanliga ovanjordsanläggningar icke i alltför hög grad bör påverkas av skattetekniska överväganden, föreslås en uppmjukning av bestämmelserna i berörda hänseende.

Vad beträffar frågan om byggnadstillstånd, uppskattar kommittén det genomsnittliga årsbehovet av byggnadskvot för cisternanläggningar under den aktuella femårsperioden till ca 40 milj. kronor. Detta är ett minimibelopp, som icke får underskridas, om de framlagda förslagen skall kunna förverkligas. I kvoten har medtagits även de anläggningar, som avses bli utförda av lagringspliktiga storkonsumenter.

Herr Werners reservation

Reservanten säger sig dela uppfattningen, att lagringskapaciteten och följaktligen även lagren i allmänhet är helt otillräckliga med hänsyn till den omfattning, användningen av olja och oljeprodukter fått i vårt land under efterkrigstiden. Det måste emellertid anses principiellt oriktigt att med lagtvång pålägga näringslivet, representerat av oljebranschen och de industriella storkonsumenterna, ansvaret och i väsentlig grad även kostnaderna för en lagring, som avser krigs- och allmänna beredskapsändamål. Den omständigheten att lagringsplikt redan nu i viss utsträckning åvilar oljebranschen ändrar icke något i denna uppfattning. Icke heller vad kommittén anfört om nödvändigheten att anknyta lagringen till den kommersiella distributionen utgör skäl för ett tvångsmässigt genomförande av programmet. Genom överenskommelser med oljeföretagen och de större konsumenterna kan staten mycket väl både få till stånd erforderliga lagringsanläggningar och lager och få dessa omsatta och skötta. Överhuvud torde i varje fall industriens medverkan bättre och effektivare kunna uppnås genom verkligt frivilliga avtal än genom direkt eller indirekt lagtvång. Därigenom möjliggöres en anpassning med hänsyn till de särskilda förutsättningar, under vilka de olika företagen arbetar.

I fråga om finansieringen av programmet anför reservanten betänkligheter mot att kostnaderna för den ökade lagringen delvis skall tagas ut genom priserna. Genom prishöjningar försämras vårt penningvärde ytterligare och därmed även vår redan förut hårt pressade konkurrenskraft i förhållande till utlandet. Om kostnaderna för lagringen i stället föres över statsbudgeten torde sådana konsekvenser kunna mildras. För industrien torde för övrigt de faktiska möjligheterna att företaga prishöjningar vara mycket begränsade. Vad vidare angår kapitalanskaffningen, är den föreslagna statliga lånefonden på 20 milj. kronor för industrien i nuvarande beträngda kapitalförsörjningsläge helt otillräcklig, och sättet för anskaffning av återstående 80

milj. borde ha anvisats. Reservanten berör i detta sammanhang även frågan om beräkningen av kostnaderna för programmets genomförande. Det framhålls att då i betänkandet det totala kapitalbehovet anges till 600 milj. kronor därmed endast avses det kapital som erfordras för de direkt föreslagna åtgärderna under lagringsperioden. Vid uppställandet av lagringsmålen har emellertid kommittén medräknat den lagerutbyggnad, som väntas ske spontant fram till periodens början. Kostnaderna härför har icke beaktats. Programmet säges vidare vara så konstruerat, att de kommersiella lager som oljebolagen för närvarande disponerar helt tages i anspråk för tvångslagringen, vilket nödvändiggör kompletterande utbyggnader med hänsyn till de kommersiella behoven. För industriföretagen förhåller det sig i viss mån på liknande sätt. Några upplysningar om de härav föranledda kostnaderna lämnas icke heller.

Remissyttranden

Över oljelagringskommitténs betänkande har, efter remiss, yttranden avgivits av överbefälhavaren, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, luftfartsstyrelsen, statskontoret, riksskatte-nämnden, kommerskollegium, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, statens handels- och industrikommission — vars yttrande avgivits av den inom kommissionen inrättade bränslenämnden — statens pris- och kartellnämnd, fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, Sveriges industriförbund, Svenska petroleum institutet — som bifogat yttranden från Caltex oil aktiebolag och Svenska skifferoljeaktiebolaget — Svenska hamnförbundet och Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO). Kommerskollegium har vid sitt utlåtande fogat yttranden från Stockholms handelskammare, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, Gotlands handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg, Västergötlands och norra Hallands handelskammare, handelskammaren i Karlstad, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, handelskammaren i Gävle samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare. Vidare har i anledning av betänkandet yttranden inkommit från Svenska vattenkraftföreningen, Koppartrans aktiebolag och Svenska gulf oil company aktiebolag.

Vad kommittén anfört om behovet av en ökad lagerhållning av oljor vinner allmän anslutning bland remissinstanserna. De lagringsmål, som uppställts i det framlagda lagringsprogrammet, föranleder icke heller någon erinran. I vissa yttranden — de av fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret och kommerskollegium — beröres de samhällsekonomiska avvägningsproblem, programmets förverkligande kommer att medföra. Endast kommerskollegium ställer sig dock tveksamt till möjligheten att genomföra programmet inom den avsedda tiden.

Fullmäktige i riksbanken framhåller, att det mot bakgrunden av händelserna under hösten 1956 framstår som ofrånkomligt att kraven på lagerhållningen skärpes. Det framlagda lagringsprogrammet bör därför ges hög prioritet vid fördelningen av våra ekonomiska resurser.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anför, att den stegring av investeringsbehovet som programmet medför väl kommer att innebära ökade anspråk på samhällets reala resurser och att detta i ett läge av full sysselsättning kan skapa vissa avvägningsproblem. Med hänsyn till den höga angelägenhetsgraden av ifrågavarande investeringar anser sig fullmäktige emellertid i huvudsak kunna tillstyrka det framlagda förslaget.

Statskontoret understryker i sitt yttrande angelägenheten av en förstärkt oljeberedskap. En ökad oljelagring föranleder emellertid avsevärda kapitalbehov, och en utbyggnad måste därför ske successivt och under hänsynstagande till andra angelägna önskemål. Kommitténs ställningstagande till förevarande avvägningsproblem synes statskontoret realistiskt. Det erinras dock, att programmets genomförande i tiden nära kommer att sammanfalla med återbetalningen av konjunkturutjämningsavgifterna å ca 800 milj. kronor samt med likvideringen av aktierna i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, vilken föranleder utbetalningar av ungefär samma storleksordning. Påfrestningar i investeringshänseende och på valutareserven kan under sådana förhållanden icke undvikas. Hithörande problem torde emellertid få beaktas vid övervägandet av den ekonomiska politiken i stort.

Kommerskollegium framhåller, att den reservlagring som nu sker uppenbarligen icke är ägnad att fylla skäligen krav på trygghet i försörjningen och att förslaget om vidgad oljelagring därför måste hälsas med tillfredsställelse. Lagring av olja är emellertid förenad med betydande kostnader. Den tidsperiod, inom vilken ett visst lagringsmål kan uppnås, blir därför beroende av i vilken takt lagren kan ökas med hänsyn till ekonomiska och andra förhållanden. Kommittén har beräknat investeringsbehovet under den ifrågavarande femårsperioden till sammanlagt omkring 600 milj. kronor. Detta belopp avser dock icke den belastning på kapitalresurserna, som programmet i sin helhet innebär. En uppräknig bör bl. a. ske med hänsyn till den lagerutbyggnad utanför programmet, som erfordras för rent kommersiella behov. Det totala investeringsbehovet kommer därvid troligen att överstiga 1 000 milj. kronor. Kollegium ställer sig under sådana förhållanden tveksamt till möjligheten att genomföra programmet inom den avsedda tiden. Då det är i hög grad angeläget, att reservlagringen bringas upp till den av kommittén angivna omfattningen, bör detta dock icke medföra, att lagringsmålet kvantitativt sänkes utan endast att tiden för dess uppnående utsträcker.

Överbefälhavaren framhåller att även om lagringsprogrammet — icke minst i fråga om försörjningsreserven — framstår såsom klart otillräckligt, det synes kunna godtagas för den aktuella tidsperioden. Detta gäller dock endast under den förutsättningen, att programmet betraktas icke som en ekonomisk maximiram utan som en kvantitativ minimiram. Eventuella kost-

nadsfördyringar får sålunda icke medföra, att den kvantitativa målsättningen sänkes. En fortsatt successiv utbyggnad av lagerhållningen bör också planeras i god tid före den första lagringsperiodens utgång.

Även *Sveriges industriförbund* anser, att den kvantitativa målsättning kommittén uppställt för den ifrågavarande femårsperioden icke motsvarar vad som ur samhällelig synpunkt i och för sig vore önskvärt men att den torde representera vad som med hänsyn till investeringsutrymme och ekonomiska resurser är genomförbart.

Vad beträffar sammansättningen av lagringsprogrammet har *luftfartsstyrelsen* och *överbefälhavaren* understrukit angelägenheten av att detta även kommer att innefatta flygdrivmedel för civil luftfart. Luftfartsstyrelsen erinrar om att i betänkandet lagring därav förutsättes ske genom oljehandels försorg utan särskilt lagringstvång. Det torde dock icke kunna förväntas, att oljebolagen, jämsides med genomförandet av det omfattande lagringsprogrammet, självmant skall ombesörja en lagerutbyggnad i nämnda hänseende. Flygdrivmedel för civil luftfart bör därför upptagas i programmet. Lagringsskyldigheten torde dock kunna begränsas till de kvantiteter, som ingår i försörjningsreserven. Ansvaret för krigsreserven bör lämpligen åvila riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Även *riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap* understryker nödvändigheten av att en ökad reservlagring av flygdrivmedel för civila ändamål kommer till stånd men anser, att ansvaret därför i sin helhet kan åvila riksnämnden.

Förslaget att genom lagringsplikt pålägga näringslivet, d. v. s. oljebranschen och storkonsumenter, ansvaret för lagringsprogrammets genomförande har i allmänhet godtagits eller lämnats utan erinran av de statliga remissinstanserna. Endast kommerskollegium har framfört en i viss mån avvikande uppfattning. Företrädarna för näringslivet har däremot allmänt — uttryckligen eller genom sin uttalade anslutning till reservationen — hävdats, att ansvaret och därmed även kostnaderna i princip bör anses åvila staten. Någon erinran mot att näringslivet skulle medverka till programmets praktiska genomförande har dock icke gjorts.

Kommerskollegium anför, att beredskapslagring av olika för folkhushållet viktiga förnödenheter tidigare i allmänhet brukat ske genom samverkan mellan stat och näringsliv samt att tillräckliga skäl icke synes föreligga att frångå denna princip, då det gäller lagring av olja. Med hänsyn härtill torde staten lämpligen böra påtaga sig ansvaret och kostnaderna för krigsreserven. Härför talar bl. a. sådana skäl som att ifrågavarande lager i stor utsträckning skall förvaras i skyddade utrymmen och att staten bör ha fri dispositionsrätt över deras sammansättning och geografiska fördelning. Medel bör sålunda ställas till förfogande för byggande av lagringsutrymmen och engångsanskaffning av olja. Ett väsentligt bidrag bör i fortsättningen även lämnas till lagrens förvaltning, som lämpligen handhaves av företag inom oljebranschen. Ansvaret för försörjningsreserven bör däremot åvila

näringslivet. Lagringsplikt synes därvid nödvändig för att få till stånd den erforderliga lagerökningen.

Svenska petroleum institutet anför — och ger härvidlag uttryck för en allmän inställning bland remissinstanserna inom näringslivet — att den krigs- och beredskapslagring, som programmet avser, är ett riksintresse och icke vare sig ett oljebranschens eller oljekonsumenternas särintresse och att följaktligen de med programmets förverkligande förenade bördorna hör bäras av samhället i dess helhet.

Sveriges industriförbund framhåller, att den omständigheten att ansvaret och kostnaderna i princip får anses åvila staten icke innebär, att svenskt näringsliv bör undandraga sig att medverka till en ökad oljelagring. Dess medverkan bör emellertid beträffande en beredskapslagring grundas icke på tvång utan på verkligt frivilliga avtal mellan vederbörande företag och tillsynsmyndigheten. En förutsättning för en ökad, frivillig utbyggnad säges dock vara, att sådana hinder som byggnads- och kreditrestriktioner, investeringsavgifter, skärpta lagervärderings- och avskrivningsregler samt den nuvarande höga beskattningen undanröjes. Liknande synpunkter framföres av *handelskammaren i Göteborg* och *Skånes handelskammare*.

Vad angår kretsen av lagringsskyldiga har remissinstanserna i sina yttranden huvudsakligen behandlat lagringsplikten för konsumenterna.

Överbefälhavaren och *bränslenämnden* understryker vikten av att en spridning av lagren kommer till stånd. Ur denna synpunkt bör kretsen av lagringsskyldiga såvitt möjligt vidgas. Kommitténs förslag att bl. a. storkonsumenterna skall omfattas av lagringsplikt tillstyrkes därför. Utvidgningen ter sig emellertid ur beredskapssynpunkt otillräcklig. Önskvärt vore, att även de mindre konsumenternas lagerhållning ökades. Lagringstvång torde dock icke kunna ifrågakomma för deras del. I stället bör åtgärder vidtagas för att stimulera till en ökad frivillig lagring.

Kommerskollegium betonar angelägenheten av att tillsynsmyndigheten i första hand utnyttjar möjligheterna till frivilliga uppgörelser med konsumenterna. Därigenom kan större hänsyn tagas till de särskilda förutsättningar, under vilka de olika företagen arbetar, samtidigt som en väsentlig administrativ förenkling blir möjlig.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har i princip icke något att erinra mot en utvidgning av lagringsskyldigheten. En lagringsplikt för storkonsumenterna — vare sig den är grundad på direkt lagringstvång eller frivilliga uppgörelser — säges dock medföra ett omfattande och invecklat administrativt förfarande. Innan förslaget genomföres i denna del synes därför möjligheterna böra övervägas att få till stånd den önskade lagerökningen genom mera allmänt verkande medel, såsom befrielse från investeringsavgift, lättnader i kredithänseende, förmånliga avskrivningsregler etc. I sådant fall skulle det åvila tillsynsmyndigheten att övervaka, att en lagerökning verkligen kom till stånd, som motsvarade storkonsumenternas beräknade andel i lagringsprogrammet. — *Statskontoret* har ur synpunkten av ad-

ministrativ förenkling övervägt lämpligheten av en något högre gräns för lagringspliktens inträde.

Svenska vattenkraftföreningen har i och för sig icke något att erinra mot att storkonsumenterna inom kraftindustrien ålägges lagringsskyldighet men anser att denna för de anläggningar, som bara levererar kraft, bör begränsas till vad som erfordras för att få till stånd en försörjningsreserv. Kraftvärmeverken, som svarar för leverans av såväl värme som kraft, synes däremot i allmänhet böra åläggas lagring även för krigsreserven.

Sveriges allmännyttiga bostadsföretag, som i princip ansluter sig till förslaget om vidgad lagringsplikt, anser dock icke, att denna bör innefatta storkonsumenter av typen bostadsföretag. Det framhålls, att de företag som kan komma ifråga är få till antalet och i huvudsak koncentrerade till städerna Stockholm, Göteborg och Malmö, d. v. s. orter som är utsatta krigsmål. Betydelsen av deras medverkan kan under sådana förhållanden ifrågasättas. Därtill kommer, att det många gånger torde vara omöjligt att inrätta lagringsutrymmen i anslutning till företagens panncentraler, som i allmänhet är belägna i hårt exploaterade bostadsområden.

Sveriges industriförbund samt *flertalet handelskammare* anser — som framgår av det föregående — att storkonsumenterna bör undantagas från tillämpningen av bestämmelserna i lagringsförordningen varigenom förutsättningar skapas för verkligt frivilliga uppgörelser.

Lagringsprogrammet bör enligt kommittén kompletteras av en ökad reservlagring i statlig regi. Angelägenheten av att en sådan kommer till stånd understrykes av *överbefälhavaren, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap* och *bränslenämnden*.

Vad angår *dispositionsrätten till beredskapslagren* framhåller *riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, Sveriges industriförbund, handelskammaren i Gävle* samt *Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare*, att den säsongmässiga flexibilitet i lagerhållningen av eldningsolja, som kommittén ansett sig kunna förorda, i alltför liten utsträckning tar hänsyn till den geografiska belägenheten och andra förhållanden. *Kommerskollegium* föreslår, att tillsynsmyndigheten får vidsträckt befogenhet att anpassa en periodiskt fastställd lagringsskyldighet efter allmänna och individuella omständigheter. Frågan om konsumenternas *dispositionsrätt* till sina reservlager bör även på ett auktoritativt sätt klarläggas. Därvid bör i den utsträckning det är möjligt de undantagslagen angivas, då det kan ifrågakomma att taga lagren i anspråk för andra behov än lagerhållarens.

Kravet på en *tillfredsställande lokalisering av lagren* kan enligt *överbefälhavaren* icke förväntas bli tillgodosett vid den uppläggning, kommittén givit programmet. I sammanhanget framhålls, att oljelagren för närvarande i mycket stor utsträckning är koncentrerade till de större importhamnarna och att det kan förmodas, att — om särskilda åtgärder icke vidtages — även den fortsatta lagerutbyggnaden väsentligen kommer att ske i anslutning till dessa. För att motverka en sådan utveckling hör

Kungl. Maj:t liksom hittills äga utfärda föreskrift att viss lagringsplats skall användas. Med hänsyn till angelägenheten av att få till stånd en lämplig fördelning mellan olika landsändar, bör oljehandeln även kunna åläggas att fullgöra del av lagringsplikten inom viss region.

Även *järnvägsstyrelsen* anser, att kommittén i alltför liten grad beaktat nödvändigheten av att oljelagren är lämpligt belägna, och understryker vikten av att lokaliseringsfrågan i det fortsatta planeringsarbetet ägnas tillbörlig uppmärksamhet.

Vad angår den skyddade lagringen, anser överbefälhavaren och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap skäl tala för ett bibehållande av nu gällande bestämmelser angående statsbidrag till bombsäkra cisternanläggningar.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap framhåller, att möjligheter bör finnas att ingripa reglerande i fråga om lokaliseringen och det tekniska utförandet av de skyddade utrymmena men att det synes ovisst i vad mån detta kan ske vid den finansiella uppläggningsprogrammet fått. Under sådana förhållanden torde böra övervägas att bibehålla de nuvarande bidragsbestämmelserna. Ordningen med statsbidrag gör det nämligen möjligt att — samtidigt som de kommersiella synpunkterna beaktas — påverka förläggningen till ur försvarssynpunkt lämpliga platser. Den innebär också såtillvida en fördel, som tillsynsmyndigheten med sin kännedom om oljebolagens utbyggnadsönskemål och försvarets behov mera långsiktigt kan planera anläggningsverksamheten i stort. Därtill kommer, att möjligheterna torde vara större att hålla nere kostnaderna än vid en utbyggnad i de enskilda bolagens regi.

Även *överbefälhavaren* motiverar bidragsbestämmelserna med nödvändigheten att kunna reglera den skyddade lagringen. Vad i övrigt angår denna framhålles, att behovet av förvaringsutrymmen synes för lågt beräknat med hänsyn till den reserv som skall skyddas. Sålunda har kommittén vid fastställandet av den nuvarande tillgången på utrymmen medräknat vissa anläggningar, som tillhör krigsmakten och som är avsedda för den kompletterande lagring, vilken förutsättes ske utanför programmet. Vidare har den vid sin uppskattning av utrymmesbehovet utgått från en högre fyllnadsgrad i cisternerna än som kan upprätthållas i fred. Då det är angeläget, att målsättningen i fråga om den skyddade lagringen uppnås redan i fredstid, bör behovet av förvaringsutrymmen uppräknas. Överbefälhavaren understryker slutligen vikten av att åtgärder vidtages, som stimulerar till frivillig skyddad lagring.

Kommitténs förslag om oljeavgift har allmänt godtagits eller lämnats utan erinran. *Kommerskollegium* anser dock, att det måste bli svårt att fastställa avgiften på ett sådant sätt, att den rätt fyller sin uppgift, och förordar med hänsyn härtill en liberal tolkning av bestämmelserna. Detsamma gör *riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap*, som anser att utrymme bör finnas för skälighetsavvägning. Sålunda bör det vid nedsättning av avgiften vara möjligt att anknyta bedömningen till vederbörandes faktiska möjlighet att uppfylla sin lagringsplikt.

Statskontoret understryker vikten av att tillsynsmyndigheten vid handläggningen av oljelagringsärendena håller nära kontakt med berörda grupper inom näringslivet. Behovet av ett permanent råd synes dock tveksamt med tanke på den möjlighet som myndigheten har enligt sin instruktion att utse tekniska rådgivare och sakkunniga.

Kostnaderna för programmets genomförande har enligt vissa remissinstanser beräknats för lågt.

Sålunda framhåller *kommerskollegium*, att den uppgivna totalkostnaden — 600 milj. kronor — endast avser de direkt föreslagna åtgärderna under lagringsperioden. Vid uppställandet av lagringsmålen har emellertid kommittén medräknat den lagerutbyggnad, som väntas ske under tiden fram till periodens början. Kostnaderna härför har icke beaktats. Hänsyn måste även lagas till den lagerutbyggnad utanför programmet, som erfordras för rent kommersiella behov.

Enligt *Stockholms handelskammare* har icke den omständigheten beaktats, att oljepriserna visar en fortlöpande tendens till stegring. Även om de härav betingade kostnadsökningarna icke låter sig fastställa i dagens läge, är det dock klart, att den börda, som läggs på de lagringskyldiga, är betydligt större än vad som angivits i betänkanudet.

Sveriges industriförbund och *handelskammaren i Gävle* påpekar, att kommittén icke synes ha räknat med de extra kostnader, som uppkommer för industriföretag, vilka i samband med lagerutbyggnaden även måste anlägga särskilda ledningssystem, pumpstationer, hamnbyggnader och liknande.

Svenska hamnförbundet framhåller, att hänsyn icke tagits till de kostnader som sannolikt förorsakas hamnarna i samband med programmets genomförande. Den del av lagerutbyggnaden, som faller på oljehandeln, medför sålunda att hamnarna måste ställa mark till förfogande samt anlägga järnvägsspår, rörledningar, kajer och vägar etc. De sistnämnda investeringarna kan uppgå till mycket betydande belopp.

I fråga om förslaget till programmets finansiering anser *fullmäktige i riksbanken* och *riksgäldskontoret* med hänsyn till det ansträngda läget på kreditmarknaden, att även de 100 milj. kronor, som avsetts täckta genom ett för oljebranschen gemensamt lån, bör uttagas i form av prishöjningar. Detsamma bör enligt fullmäktige i riksbanken ske beträffande de 20 milj. kronor som beräknats för den statliga lånefonden för oljelagring hos förbrukare.

Statens pris- och kartellnämnd framhåller, att oljehandelns pristilllägg — även för det fall de inkluderar de belopp som avsetts inflyta genom branschlån — kommer att bli förhållandevis måttliga.

Statskontoret, som i likhet med fullmäktige i riksgäldskontoret icke har något att erinra mot inrättandet av lånefonden, anser att lån ur denna bör beviljas av Kungl. Maj:t. För lånen torde böra föreskrivas en amorteringstid av 15—20 år och förräntning ske efter den för statens utlåningsfonder gällande normalräntan. De oljeavgifter, som kan komma att erläggas av konsumenterna, bör enligt statskontoret tillföras riksstatens inkomstsida och

icke lånefonden. För det fall en förstärkning av denna är erforderlig, bör en sådan komma till stånd genom investeringsanslag i vanlig ordning.

Kommerskollegium bedömer finansieringsfrågan med utgångspunkt från sin principiella inställning, att ansvaret för lagringsprogrammets genomförande bör delas mellan stat och näringsliv så att staten svarar för krigsreserven och näringslivet för försörjningsreserven. Om staten på detta sätt påtar sig en icke oväsentlig del av kostnaderna, bör det vara möjligt för näringslivet att — med en välvillig inställning från kreditanstaltens sida — finansiera försörjningsreserven på samma sätt som vanlig kommersiell lagring.

De remissinstanser, som företräder näringslivet, har i allmänhet icke ansett, att kommittén framlagt ett godtagbart förslag till finansieringsfrågans lösning.

Svenska petroleum institutet framhåller sålunda, att anskaffandet av det kapital — 40 milj. kronor per år — varmed oljebranschen själv förutsättes bidra kommer att erbjuda betydande svårigheter. Företagens likviditet är i allmänhet redan nu ansträngd och utrymmet för självfinansiering av ytterligare investeringar begränsat. Särskilda svårigheter torde finansieringen av beredskapslagringen medföra för de svenskägda oljebolagen, som arbetar under sämre ekonomiska betingelser än de internationella oljebolagen. Vad angår formerna för den upplåning om 20 milj. kronor årligen, som oljebranschen tänkes företaga, anser institutet — i likhet med *Caltex oil aktiebolag* och *Svenska gulf oil aktiebolag* — att en sådan knappast torde kunna ske gemensamt för branschen. Det kan nämligen icke förväntas att företagen är villiga att solidariskt svara för konkurrenternas betalningsförpliktelser. Staten torde därför lämpligen bära medverka till att medel ställes till förfogande i annan ordning. I sammanhanget understrykes angelägenheten av att förlagsinteckningsinstitutet erhåller vidgat tillämpningsområde, så att lån kan erhållas mot inteckning i oljelager. *Caltex oil aktiebolag* anser, att samtliga kostnader bör få komma till uttryck i prishöjningen under en lämpligt avvägd tidsperiod, förslagsvis tjugu år. En sådan lösning förutsätter dock, att staten lånar branschen de medel, som erfordras för att genomföra programmet inom den avsedda tiden.

Sveriges industriförbund framhåller, att möjligheterna till prishöjningar är begränsade. Sverige ligger sålunda redan nu ogynnsamt till i kostnads hänseende jämfört med åtskilliga andra länder. Genom pristilläggen åstadkommes en ytterligare förskjutning av de relativa kostnadsförhållandena, vilken måste inge särskilt företag med hård utlandskonkurrens allvarliga bekymmer. Den lånefond på 20 milj. kronor, som avsetts såsom finansieringsstöd åt industrien, kan medföra vissa lättnader men torde icke vara på långt när tillräcklig.

Kommerskollegium, *Svenska petroleum institutet*, *Sveriges industriförbund* och *vissa handelskammare* understryker angelägenheten av att lättnader kommer till stånd i fråga om avskrivningsreglerna för oljelagringsanordningar. *Överbefälhavaren*, *riksskattenämnden* och *fullmäktige i*

riksgäldskontoret anser sådana särskilt motiverade beträffande skyddade anläggningar. En uppmjukning säges i detta fall böra ske, så att valet mellan skyddad och oskyddad lagring icke påverkas av skattetekniska överväganden. Riksskattenämnden anser också skäl tala för lättnader i lagervärderingsreglerna. En längre gående nedskrivning än som för närvarande är möjlig synes sålunda böra övervägas i fråga om den del av lagren, som har beredskapskaraktär. Helt allmänt vill nämnden dock framhålla, att specialbestämmelser av här ifrågakommande slag strider mot strävandena att förenkla taxeringsförfarandet och därför endast bör ifrågakomma, då behovet därav ur andra synpunkter ter sig betydande.

Förslag till energiskatt

Inom finansdepartementet har den 21 mars 1957 upprättats en promemoria om allmän energibeskattnings, vilken nyligen remissbehandlats. I promemorian har i korthet redovisats olika investeringsbehov inom energiförsörjningen, i vilket sammanhang oljelagringskommitténs program berörts. Det förutsattes att i runt tal 60 procent av kapitalkostnaderna för genomförandet av detta program eller 350 milj. kronor — d. v. s. ca 70 milj. kronor per år under den aktuella femårsperioden — frambringas genom särskilda pristillägg, som anses böra uttagas genom statens försorg.

Mot bakgrunden av de finansiella anspråk som de i promemorian redovisade energibehoven ställer — främst beträffande oljelagring och utvecklingsarbete på atomenergiområdet — och av de allmänna budgetutsikterna anses vissa beskattningsåtgärder erforderliga. Då det ökade medelsbehovet i hög grad sammanhänger med investeringar på energiområdet, synes det enligt promemorian skäligen att beskattningsåtgärderna tar formen av en allmän energibeskattnings, i princip lagd på alla för energialstring lämpade bränslen samt på elektrisk kraft. I promemorian förutsattes, att investeringsavgift icke skall uttagas för investeringar som göres efter 1957 års utgång.

Den allmänna energiskatt, som sålunda föreslås skola införas — med ikraftträdande den 1 juli 1957 — anses vad beträffar oljeprodukter böra utgå med följande belopp per m³, nämligen i fråga om bensin och motorsprit åttio kronor, fotogen, motorbrännolja och eldningsolja 1 tjugo kronor, eldningsolja 2 nitton kronor, eldningsolja 3 tretton kronor samt eldningsolja 4 och högre tolv kronor. Beträffande bensin och motorsprit skulle en sådan skatt komma att motsvara något mer än 10 procent av konsumentpriset före Suez-krisen; för övriga oljeprodukter skulle skatten utgöra omkring 10 procent av nämnda konsumentpris. För att underlätta den avsedda ökade lagerhållningen av flytande bränslen förutsattes att oljehandeln och storkonsumenterna skall kunna upplägga obeskattade bränslelager.

Departementschefen

Frågan om vårt lands energiförsörjning har i olika sammanhang uppmärksamats under de senaste åren, senast av bränsleutredningen 1951 och 1955 års oljelagringskommitté i ett par betänkanden, som avgavs i december 1956. Vid alla dessa tillfällen har klart belysts hur sårbar energiförsörjningen är i dagens svenska samhälle. Här må endast erinras om att vårt energibehov till ungefär 75 procent täcks av importerade bränslen. Värdet av bränsleimporten uppgick under föregående år till i runt tal 2 100 milj. kronor, och bränsleimportens relativa andel av energimängden tenderar att öka. Ett markant drag i bränsleimporten är den kraftigt stegrade importen av flytande bränslen, samtidigt som importen av kolbränslen avsevärt minskat. Konsumtionen av flytande bränslen har sålunda stigit från 1,5 milj. m³ år 1939 till över 9 milj. m³ år 1956; denna ökning sammanhänger främst med den vidgade användningen av eldningsolja. En fortsatt kraftig ökning av oljeimporten kan förutses under den närmaste tioårsperioden.

Med hänsyn till bränsleimportens roll för vår energiförsörjning är det uppenbart, att beredskapsåtgärder — däribland lagring av bränsle — måste vidtagas för att samhällslivet i åtminstone viss utsträckning skall kunna hållas igång även då importen för kortare eller längre tid begränsas eller upphör. Härvid uppstår särskilda problem i fråga om flytande bränslen, vilka — till skillnad från kolbränslen — inte kan lagras om ej speciella utrymmen härför iordningställts. För att trygga viss oljelagring har alltsedan år 1938 förelegat skyldighet för oljehandeln och de inhemska oljeraffinaderierna att lagra olja; lagringsskyldigheten omfattar nu i fråga om motorbrännolja och pannbrännolja 15 procent samt i fråga om bensin och fotogen 25 procent av föregående års försäljning.

Vårt beroende av en jämn oljetillförsel underströks i samband med den persiska oljekonflikten för några år sedan. Under den stränga vårvintern 1956, då isbeläggningen avsevärt hindrade sjöfarten, liksom i samband med Suez-krisen i slutet av år 1956, har otillräckligheten i den nuvarande lagertillgången på oljeprodukter tydligt framträtt. Redan hösten 1955 hade tillkallats särskilda sakkunniga — 1955 års oljelagringskommitté — med uppgift att efter överläggningar med oljebranschen och övriga berörda grenar av näringslivet framlägga förslag rörande en ökad lagring av oljeprodukter.

Kommittén har — som framgår av den tidigare lämnade redogörelsen — förordat att det nuvarande systemet med lagring av viss procentuell andel av föregående års import ersättes av ett system med ett till kvantiteten fast angivet lagringsmål under den närmaste femårsperioden, 1958—1962; det skall sedan ankomma på en särskild tillsynsmyndighet att för varje år bestämma hur mycket olja varje lagringskyldig skall lagra. Kommittén har vid fastställandet av sitt lagringsprogram beaktat dels den mängd oljeprodukter, som beräknas åtgå under viss krigsperiod, dels ock vad som kan behövas vid olika avbrott i oljetillförseln i fred; i sistnämnda hänseende har

kommittén främst haft i åtanke isavspärrningsfallet. Närmare uppgifter om de oljekvantiteter, som ingår i lagringsmålet, samt om fördelningen på olika oljeslag torde få lämnas vederbörande utskott. Här bör emellertid nämnas, att kostnaderna för att genomföra detta program — efter prisläget hösten 1956 före Suez-krisen — av kommittén beräknats till 600 milj. kronor.

Det av kommittén angivna lagringsprogrammet har icke föranlett erinran under remissbehandlingen. Även om lagringsmålet — som Sveriges industriförbund framhåller — icke motsvarar vad som ur samhällets synpunkt i och för sig vore önskvärt, torde enligt min mening med hänsyn till våra begränsade resurser det icke vara möjligt att ytterligare utvidga lagringsprogrammet. Jag tillstyrker därför att det av kommittén framlagda programmet lägges till grund för bestämmande av lagerhållningen under åren 1958—1962. En sådan lagerhållning bör enligt min mening — liksom hittills — i princip grundas på en skyldighet att lagra olja. Kommitténs förslag att angeva lagringsskyldigheten icke i procent utan i kvantiteter synes innebära vissa fördelar och bör godtagas. Inom ramen för lagringsmålet torde kunna göras vissa jämkningar mellan olika år under utbyggnadsperioden. Givetvis kan lagringsprogrammet icke betraktas fristående från samhällsekonomin i övrigt; om förutsättningarna för dess genomförande under den avsedda tiden skulle avsevärt försämrats, torde frågan om en förlängning av tiden för genomförandet få anmälas för riksdagen. Jag vill emellertid understryka angelägenheten av att programmet genomföres fram till 1963, då vår förbrukning av flytande bränslen väntas vara väsentligt större än för närvarande. Omfattningen av den lagring, som därefter bör komma till stånd, torde få fastställas i god tid före utgången av den nu aktuella femårsperioden.

Kommittén har utgått från att lagringsskyldigheten inte skall avse flygdrivmedel, eftersom lagringen härav i huvudsak ansetts vara en rent militär angelägenhet. I några yttranden förordas, att lagringsskyldigheten skall omfatta även flygdrivmedel för civil luftfart. Jag delar emellertid kommitténs uppfattning i denna fråga. Den lagring av flygdrivmedel, som avses för militära behov, bör sålunda alltjämt ombesörjas av militära myndigheter, varjämte i anslutning till den löpande omsättningen viss lagring förutsättes ske hos oljehandeln.

I detta sammanhang bör erinras om att enligt kommitténs förslag de föreskrivna lagren av eldningsolja skall vara fyllda vid årets ingång, då lagerbehovet är som störst, men att lagren därefter får reduceras med 30 procent för att sedan på nytt vara fyllda vid årsskiftet. I några yttranden framhålls, att denna säsongmässiga flexibilitet i alltför liten utsträckning tar hänsyn till den geografiska belägenheten och andra förhållanden. Kommitténs förslag grundas på en statistisk beräkning av den genomsnittliga normala lagernedgången under vårvintern. Det är enligt min mening — inte minst av rättviseskäl — angeläget att generella regler införes. Lagringsskyldigheten bör således vara lika för alla och exempelvis inte göras mera omfattande i Norrland, där behovet av oljelager i och för sig i flera hänseenden är större än i andra delar av landet. Jag vill vidare erinra om att den av kommittén

föreslagna nedgången av lagren förutsättes efter beslut av Kungl. Maj:tt kunna anpassas efter omständigheterna; vid en sträng vinter torde sålunda en ytterligare reducering av lagren komma att medgivas. Jag biträder i princip vad kommittén i denna del anfört.

Som framgår av det förut nämnda innebär nu gällande förordning om oljelagring att lagringsansvaret åvilar oljehandeln och de inhemska raffinaderierna. Även enligt oljelagringskommitténs förslag skall näringslivet — oljehandeln, raffinaderierna samt härjämte vissa större förbrukare — svara för oljelagringen. Gentemot detta har i yttranden från sammanslutningar, representerande näringslivet, hävdats, att ansvaret för lagringen — och därmed även kostnaderna — i princip bör åvila staten. Kommerskollegium har för sin del uttalat, att staten bör ha ansvaret för krigsreserven. Självfallet kan ett sådant system konstrueras, att staten ansvarar för all oljelagring i landet. Det är emellertid nödvändigt att lagren omsättes, och lagerhållningen måste därför anknytas till den kommersiella distributionen. Om staten skall ha ansvaret för den föreslagna omfattande oljelagringen ligger det nära till hands att ifrågasätta om inte staten själv i större utsträckning skall uppträda som importör eller distributör av olja. Anledning att i dagens läge upptaga detta principiella spörsmål till omprövning synes mig dock icke finnas. Jag biträder därför kommitténs förslag att ansvaret för lagringen främst skall åvila näringslivet — ett förslag som i denna del vad beträffar oljehandeln endast innebär fortsatt tillämpning av rådande system och som biträts av representanterna för oljehandeln inom kommittén.

Kommitténs förslag innebär en utvidgning av kretsen av lagrings skyldiga till att omfatta även dem, som importerar olja för egen förbrukning, samt s. k. storkonsumenter, d. v. s. sådana som i genomsnitt förbrukar mer än 5 000 m³ eldningsolja per år. Också återförsäljare av olja, som sålt mer än 20 000 m³ om året, föreslås bli lagrings skyldiga. Kommittén har emellertid förordat, att man i första hand söker få till stånd frivilliga överenskommelser med storkonsumenterna om oljelagringen. Under remissbehandlingen har överbefälhavaren och bränslenämnden betonat vikten av att oljelagren sprides och på denna grund tillstyrkt, att även storkonsumenterna blir lagrings skyldiga. I yttranden från företrädare för näringslivet har däremot framhållits, att näringslivets medverkan för ökad lagring bör ske inte genom tvång utan genom frivilliga avtal mellan företagen och vederbörande tillsynsmyndighet. I detta sammanhang har understrukits betydelsen av att sådana hinder som byggnads- och kreditrestriktioner, investeringsavgifter, skärpta lagervärderings- och avskrivningsregler samt den nuvarande höga beskattningen undanröjes.

Kommittén har beräknat antalet storkonsumenter i landet till omkring 125, tillhörande ca 80 olika företag. Vid bedömning av frågan huruvida storkonsumenterna bör vara lagringspliktiga förtjänar det att beaktas, att dessa förhållandevis fåtaliga anläggningar likväl svarar för icke mindre än omkring 80 procent av industriens och kraftverkens totala konsumtion av tyngre eldningsolja. En utvidgning av lagringsplikten till storkonsumenter innefattar visserligen en betydande avvikelse från nu gällande system.

Det är emellertid enligt min mening av beredskapsskäl ytterst angeläget att oljelagren blir spridda i landet; med hänsyn främst härtill anser jag mig icke kunna undvika att förorda, att även storkonsumenterna blir skyldiga lagra olja. Jag vill i anslutning härtill erinra om att industriens konsumtion av eldningsolja under de senaste tio åren kraftigt ökat och att en fortsatt ökning av förbrukningen är att förutse. Det är därför — inte minst för utvecklingen på längre sikt — av betydelse att nu slå fast principen om förbättring av vår bränsleberedskap genom lagring även hos större konsumenter.

Den föreslagna gränsen för att lagringsskyldighet skall föreligga — en årsförbrukning av minst 5 000 m³ — synes väl avvägd. Det bör här framhållas att åtskilliga industrier redan nu av kommersiella skäl har vissa oljelager. En ökad lagerhållning torde i många fall visa sig vara förmånlig ur företagets egen synpunkt. Genom att företaget självt blir lagringsskyldigt och icke oljehandeln, synes företaget — som kommittén framhållit — kunna förvärva oljan till billigare pris, varigenom lagerhållningen i vart fall på något längre sikt knappast torde innebära någon större ekonomisk belastning jämfört med vad som skulle ha blivit följden om motsvarande lagerhållning skulle ha ombesörjts av oljehandeln. Jag vill här — i anslutning till industriförbundets yttrande — erinra om att Kungl. Maj:ts föreslagit årets riksdag, att investeringsavgift för år 1957 ej skall uttagas för oljelagringsanläggningar med en volym av minst 1 000 m³. I det följande kommer jag vidare att förorda visst finansiellt stöd. Jag förutsätter också, att erforderlig byggnadskvot kommer att ställas till förfogande. Med anledning av vad här om anförts i några yttranden bör framhållas, att storkonsumenternas lager givetvis i främsta rummet avses skola tillgodose det lagrande företagets eget behov.

Såväl av kommittén som i vissa yttranden har förordats, att man i första hand bör söka få till stånd frivilliga avtal med storkonsumenterna. Härigenom kan man givetvis i varje särskilt fall pröva omständigheterna; å andra sidan kan ett system med frivilliga avtal medföra svårigheter för en rättvis bedömning och innebära ett betydande administrativt arbete. För egen del anser jag därför såväl ur rättvisesynpunkt som av praktiska skäl att alla storkonsumenterna bör åläggas i princip lika lagringsplikt under samma betingelser som oljehandeln. Om i vissa fall en avvikelse från lagringsskyldigheten framstår som önskvärd, exempelvis på grund av att företagets huvudsakliga oljekonsumtion är förlagd till annan tid på året än vintermånaderna — i dessa fall är lagren som regel fyllda vid annan tidpunkt än årets ingång — torde tillsynsmyndigheten efter därom gjord framställning böra äga möjlighet att bestämma, att lagren skall vara fyllda vid annan tidpunkt än årsskiftet. Jag är icke beredd förorda, att sådana bostadsföretag, som till äventyrs faller inom storkonsumentgruppen, generellt befrias från lagringsskyldighet; med anledning av vad Sveriges allmännyttiga bostadsföretag i denna del anfört förutsätter jag emellertid att tillsynsmyndigheten beaktar de särskilda omständigheterna i fråga om bostadsföretagen och — om så påkallas — meddelar dispens.

Direktimportörer av olja bör givetvis ha samma lagringsskyldighet som den egentliga oljehandeln. Jag har icke heller funnit anledning till erinran i fråga om vad kommittén anfört om lagringsplikt för återförsäljare.

Såsom kommittén framhållit, bör förordningen om skyldighet att lagra olja icke göras tillämplig å statliga myndigheter. Jag förutsätter emellertid, att sådana myndigheter, som importerar eller förbrukar olja, i administrativ väg ålägges ordna lagerhållning i ungefär samma omfattning som föreslås skola gälla för de lagringspliktiga. Härtill kommer den av militära skäl betingade kompletteringen av lagerhållningen, som måste ombesörjas av de militära myndigheterna.

För att få till stånd lagring i skyddade utrymmen — bergtrum o. dyl. — har hittills tillämpats ett system med statsbidrag till sådana anläggningar. Kommittén förordar, att detta system avvecklas och att i stället en obligatorisk skyldighet att förvara viss del av lagren i skyddade utrymmen införes. Denna skyldighet skulle i praktiken endast åvila oljehandeln och icke storkonsumenterna. Närmare uppgifter rörande omfattningen av denna lagringsskyldighet torde få tillställas vederbörande utskott. I några yttranden förordas ett bibehållande av nuvarande statsbidragssystem, bl. a. därför att det då anses vara lättare att få till stånd skyddad lagring på sådana platser, som ur beredskapssynpunkt framstår som lämpliga. I anledning härav vill jag framhålla, att det under den förutsedda stegringen av oljekonsumtionen i vårt land såväl av militära skäl som med hänsyn till brandrisken framstår som önskvärt, att en växande del av lagren förlägges på spridda platser samt i skyddade utrymmen. För att i fortsättningen verkligen få till stånd en skyddad lagring av tillräcklig omfattning bör enligt min mening — som kommittén föreslagit — en obligatorisk skyldighet att lagra vissa oljeprodukter i skyddade anläggningar nu införas. Det av kommittén i denna del angivna lagringsmålet samt vad kommittén anfört om fyllnadsgraden föranleder ej erinran från min sida. I anslutning härtill vill jag understryka, att jag anser det vara en riktig princip att lagringen — såväl vad beträffar ovanjordscisterner som skyddade anläggningar — i möjlig mån anknytes till den kommersiella distributionen; härigenom kan lagringen väntas komma till stånd på det ur samhällsekonomisk synpunkt mest fördelaktiga sättet. Emellertid bör givetvis även beredskapsintressena tillmätas betydelse; vid ett val mellan olika ur kommersiell synpunkt lämpliga platser är det sålunda angeläget, att beredskapsskäl beaktas. Jag förutsätter, att ett nära samarbete i dessa frågor kommer till stånd mellan tillsynsmyndigheten och de lagringsskyldiga; härigenom torde det bli möjligt att tillgodose olika synpunkter. Vidare bör — såsom jag tidigare antytt — en kompletterande lagring komma till stånd genom myndigheternas försorg.

Jag biträder i allt väsentligt kommitténs förslag om oljeavgift, d. v. s. sådan avgift som i princip skall erläggas av den, vilken icke fullgör sin lagringsskyldighet och därigenom åtnjuter viss ekonomisk vinning.

Tillsynsmyndighet torde även i fortsättningen tills vidare vara riksnäm-

den för ekonomisk försvarsberedskap. Även om — som statskontoret framhåller — riksnämnden enligt sin instruktion har möjlighet att utse tekniska rådgivare och sakkunniga, förefaller det lämpligt att såsom kommittén föreslagit ett särskilt oljelagringsråd inrättas för överläggningar mellan tillsynsmyndigheten och närmast berörda grupper. I det följande kommer jag att föreslå, att detta råd får vissa uppgifter i samband med finansieringen av oljelagringen. Med hänsyn härtill synes det lämpligt att rådet får en av Kungl. Maj:t utsedd opartisk ordförande. Även övriga ledamöter i rådet, företrädande oljehandeln, de inhemska raffinaderierna och lagringspliktiga storkonsumenter, bör förordnas av Kungl. Maj:t. Närmare bestämmelser om rådets verksamhet torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Jag övergår härefter till kostnaderna för att genomföra programmet. Kommittén har, såsom tidigare nämnts, beräknat kostnaderna för lagringsprogrammet under perioden 1958—1962 till 600 milj. kronor, varvid utgångspunkten varit prisläget hösten 1956 före Suez-krisen. Under remissbehandlingen har gjorts gällande, att detta belopp är för lågt beräknat och att merkostnader uppstår för lagerutbyggnad för rent kommersiella behov, för investeringar i hamnar o. s. v. Det är givetvis svårt att förutse prisutvecklingen och närmare beräkna kostnaderna. Det bör emellertid framhållas, att åtskilliga investeringar för utbyggnad av oljedistributionen under de närmaste åren föranledes av den starkt ökande konsumtionen och icke direkt sammanhänger med den nu föreslagna lagringen. De av kommittén beräknade byggnadskostnaderna synes vidare inkludera även vissa kostnader för rörledningar och andra gemensamma anordningar. Den av kommittén angivna totalkostnaden för programmet torde därför kunna godtagas.

Kommittén har beräknat, att av de sammanlagda kostnaderna 500 milj. kronor — eller 100 milj. kronor om året — kommer att falla på oljehandeln och resterande 100 milj. kronor på storkonsumenterna. Beträffande finansieringen av oljehandelns del av programmet har kommittén förutsatt att branschen själv svarar för 40 milj. kronor om året. Ett sådant bidrag synes mig rimligt särskilt med hänsyn till att huvuddelen av beloppet eller ca 25 milj. kronor representerar ett mer eller mindre automatiskt kapitaltillskott, vilket branschen skulle fått vidkännas redan vid en fortsatt tillämpning av de nuvarande lagringsbestämmelserna. Det resterande kapitalbehovet om 60 milj. kronor skulle enligt förslaget täckas till 40 milj. kronor genom höjning av oljepriserna och till 20 milj. kronor genom ett för branschen gemensamt förlagslån. Mot en finansiering via priserna torde i nuvarande läge några vägande invändningar icke kunna göras. I likhet med flera remissmyndigheter ställer jag mig emellertid tveksam till möjligheterna att anlita lånevägen. Kreditmarknaden är redan nu hårt ansträngd, och utrymmet kan även under de närmaste åren förväntas bli utomordentligt knappt. Svårigheter torde därjämte föreligga att ställa erforderlig säkerhet för en upplåning av den angivna omfattningen, då förlagsinteckning för närvarande endast i begränsad utsträckning kan meddelas i oljebranschens egendom. Under sådana förhållanden torde även de kapitalkostnader, som avsetts täckta lånevägen, böra uttagas via priserna.

Enligt kommitténs förslag skulle de medel, som inflyter genom pristilläggen, kunna fonderas av en särskild stiftelse, vilken sedan skulle utbetala beloppen till de lagringsskyldiga. För egen del anser jag det vara lämpligare, att pristilläggen tillföres statsverket genom beskattning. Förslag i skattefrågan torde i annat sammanhang komma att föreläggas årets riksdag. För utbyggnad av lagringsanläggningar torde årligen böra anvisas 60 milj. kronor — motsvarande vad som enligt kommittén skulle täckas via priserna och genom förlagslån — å ett särskilt anslag under fonden för låneunderstöd. Från anslaget bör till lagerhållarna utgå ränte- och amorteringsfria lån, vilka successivt avskrivs under en tid av tjugu år. Det synes nödvändigt att använda låneformen för att kunna kräva återbetalning om lagringsskyldigheten icke fullgöres, om lagerhållaren säljer anläggningen etc. Det torde få ankomma på tillsynsmyndigheten att efter hörande av oljelagringsrådet besluta om utbetalning av lån. Sådana synes kunna beviljas efter generella grunder. För skyddade anläggningar erfordras därvid självfallet högre belopp än för ovanjordscisterner. De närmare grunderna för långivningen torde få bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag från tillsynsmyndigheten och efter hörande av berörda grupper inom näringslivet.

Enligt kommitténs förslag skulle för underlättande av storkonsumenternas lagring — vilken som förut nämnts kostnadsberäknats till ca 100 milj. kronor under femårsperioden — inrättas en statlig lånefond på 20 milj. kronor. Behov av en sådan synes dock icke föreligga, om storkonsumenterna skattevägen erhåller motsvarande finansieringsstöd som oljehandeln. Jag har nyss förordat, att för oljehandelns del anslås 60 procent av de sammanlagda årliga kostnaderna eller 60 milj. kronor. På samma sätt bör storkonsumenterna tillföras 60 procent av sina årliga kapitalkostnader — 20 milj. kronor — d. v. s. 12 milj. kronor. Anslaget bör således uppföras med sammanlagt (60 + 12 =) 72 milj. kronor om året. Vad beträffar långivningen till storkonsumenterna, synes denna i likhet med vad som föreslagits för oljehandeln böra handhas av tillsynsmyndigheten.

De oljeavgifter, som kan komma att erläggas av företag inom oljehandeln och inom oljekonsumentgruppen, torde böra tillföras inkomstiteln Övriga diverse inkomster. Härvid förutsättes, att nämnda kapitalbudgetanslag — utöver vad enligt ovan avses anvisat — tillföres medel motsvarande vad som sålunda inflyter i oljeavgifter.

Vad här anförts om skattefinansiering har närmast avsett att ange den anslagsram, som bör uppställas, och de allmänna riktlinjer, som bör vara vägledande för bidragsgivningen. Sedan riksdagens beslut i skattefrågan föreligger synes hemställan om erforderligt anslag för finansiering av oljelagringsprogrammet få göras hos riksdagen. Eftersom lagringsprogrammet avses skola träda i kraft först med ingången av år 1958, torde erforderliga medel få äskas å tilläggsstat för nästa budgetår.

Jag vill slutligen understryka angelägenheten av att åtgärder vidtages för att underlätta genomförandet av det framlagda programmet. I detta sammanhang kan nämnas, att en översyn av förlagsinteckningsväsendet har på-

börjats inom justitiedepartementet. Från näringslivets sida har särskilt betonats nödvändigheten av att sådana hinder för lagerutbyggnaden som investeringsavgiften och de restriktiva avskrivnings- och lagervärderingsreglerna undanröjes. Som förut nämnts har Kungl. Maj:t föreslagit årets riksdag, att investeringsavgift för år 1957 ej skall uttagas för oljelagringsanläggningar om minst 1 000 m³. Vad angår avskrivningsreglerna synes en upp- mjukning böra övervägas med hänsyn till den skyddade lagringen. Större likställighet torde sålunda i avskrivningshänseende böra eftersträvas mellan å ena sidan skyddade utrymmen och å andra sidan ovanjordsanläggningar. Denna fråga torde få upptagas till prövning i annat sammanhang.

De föreslagna riktlinjerna för lagringsskyldigheten — innefattande lagringsprogrammet och finanseringsformen — torde böra underställas riksdagen.

Författningsförslagen

Kommittén har som nämnts utarbetat förslag till förordning om åtgärder för tryggnad av tillgång på mineraloljor, vari upptages de regler som erfordras för genomförande av det av kommittén föreslagna nya systemet för lagerhållningen, samt till förordning om oljeavgift m. m., innehållande bl. a. regler om bestämmande av dylik avgift. Båda förordningarna torde vara av den art att de, liksom den nu gällande, bör föreläggas riksdagen för antagande. Förslagen har inom departementet underkastats vissa jämkningar, vilka, utom i fråga om lagringsskyldigheten för storkonsumenterna där jag på förut angivet sätt förordat avvikelser från kommitténs förslag, huvudsakligen är av redaktionell art. För den förstnämnda förordningen föreslår jag den kortare rubriken förordning om oljelagring m. m.

Förslaget till förordning om oljelagring m. m.

Det föreslagna systemet anknyter olika moment i lagringsskyldigheten till tre olika kalenderår. Försäljning eller förbrukning under det första av dessa, basåret, grundlägger lagringsskyldigheten. Under det andra bestäms vilken oljemängd den lagringsskyldige har att lagra och under det tredje slutligen fullgöres lagringsskyldigheten. Då det gäller att bestämma lagringsskyldighetens omfattning är dessutom förhållandena under ytterligare några år av betydelse. Lagringsmängden skall nämligen i regel bestämmas i förhållande till den lagringsskyldiges försäljning eller förbrukning under en treårsperiod, innefattande basåret och de två kalenderåren närmast före detta.

Denna utspridning i tiden av de olika omständigheter, som påverkar lagringsskyldigheten, är tydligen föga önskvärd. Den torde emellertid icke kunna undvikas, om man vill använda det nya systemet. Detta medför i övrigt sådana fördelar att nu nämnda olägenheter — vilka icke föranlett erinran

från oljebranschens sida och för övrigt i praktiken torde bli föga framträdande — icke bör hindra dess genomförande. Jag tillstyrker därför att systemet i allt väsentligt utformas på det sätt kommittén föreslagit.

1 §.

Såsom jag förut anfört torde förordningen icke böra göras tillämplig å den statliga lagringen. Detta har i förordningen utmärkts genom en föreskrift, att rörande skyldighet för statlig myndighet att hålla lager av mineralolja skall, i stället för bestämmelserna i förordningen, gälla vad Kungl. Maj:t därom förordnar.

2 §.

I denna paragraf anges de olika slag av petroleumprodukter, som enligt förslaget skall omfattas av lagringsskyldigheten.

Kommittén har icke upptagit råolja (nativ olja, crude oil) bland de produkter, som skall lagras. Den möjlighet att föreskriva skyldighet att lagra råolja, som finns enligt gällande förordning, har icke tagits i bruk sedan ingången av år 1947. Kommittén påpekar emellertid att 10 § ger möjlighet för exempelvis ett oljeraffinaderi att få redovisa en del av sitt lager i råolja. Av tidigare anförda skäl har jämväl flygdrivmedel uteslutits från lagringsskyldigheten. Ej heller skall förordningen äga tillämpning på bensin för tekniskt bruk (nafta, white spirit) eller smörjoljor.

Kommittén föreslår även att i paragrafen skall anges hur långt man vid tillämpningen av föreskrifterna om lagrings- och uppgiftsskyldighet m. m. har att särhålla de skilda slagen av oljeprodukter. I sådant hänseende har det ansetts lämpligt att indela produkterna i fem grupper, nämligen bensin, fotogen, motorbrännolja, eldningsolja 1 och övriga eldningsoljor. Om så finnes erforderligt, bör dock Kungl. Maj:t kunna förordna om annan gruppindelning. I sakens natur ligger, att en ändring icke bör få, till men för lagrhållarna, inverka på den lagringsskyldighet som redan uppkommit. Även i övrigt torde man vid eventuella ändringar i fråga om gruppindelningen i görligaste mån böra undvika att framtvinga omdispositioner i fråga om redan befintliga lager.

Produkter tillhörande en och samma grupp anses likvärdiga. Den, som under ett kalenderår sålt uteslutande eldningsolja 2, äger sålunda fullgöra den härigenom uppkomna lagringsskyldigheten genom att lagra eldningsolja 3 eller 4. Oljor, som tillhör olika grupper, t. ex. bensin och fotogen, betraktas däremot som skilda produkter. Endast efter medgivande av tillsynsmyndigheten får olja ur en grupp lagras i stället för olja ur annan grupp.

Vid angivandet av förordningens tillämplighetsområde och gruppindelningen har kommittén icke funnit det möjligt att anknyta till terminologien i gällande statistiska varuförteckning. Förteckningen är nämligen starkt föråldrad på förevarande punkt och arbete pågår med utarbetande av ny varuförteckning.

Yttrandena. Förslaget att råolja icke skall upptagas bland de produkter som omfattas av förordningen tillstyrkes av *överbefälhavaren*, som dock anser att denna fråga bör omprövas då lagringen av andra produkter nått en tillfredsställande omfattning.

Svenska petroleum institutet finner det å andra sidan angeläget att oljeaffinaderierna i så stor utsträckning som möjligt får fullgöra sin lagringskyldighet i råolja. Enligt *Koppartrans aktiebolag* bör hela den ineliggande råoljekvantiteten med avdrag för raffineringsförlusterna få tillgodoräknas såvitt avser försörjningsreserven.

Svenska skifferoljeaktiebolaget anser, att bolaget med hänsyn till att råvaran vid dess oljeframställning finnes inom landet bör befrias från lagringskyldighet.

Svenska petroleum institutet framhåller, att det för en ny lagstiftning måste vara av värde, att dess språkbruk överensstämmer med det aktuella språkbruket inom branschen och i nyare författningar, i vilket hänseende institutet hänvisar till förslagen till ny tulltaxa och ny järnvägstaxa. Institutet anser en översyn av författningstexten från denna synpunkt erforderlig.

Departementschefen. Jag vill ej motsätta mig att de inhemska raffinaderiernas lagringsplikt huvudsakligen fullgöres genom lagring av råolja. Det är emellertid icke nödvändigt att belasta författningstexten med en regel härom; med stöd av 10 §, till vars regler jag återkommer, kan tillsynsmyndigheten lämna raffinaderierna medgivande att lagra råolja i stället för annan olja.

Lagringsplikt synes icke böra föreligga i fråga om olja, som utvinnes ur de inhemska skiffertillgångarna; här finns ju själva råvaran lagrad inom landet. Detta bör gälla icke blott för tillverkaren utan även för återförsäljare och förbrukare av dylik olja, eftersom priset för denna icke kan göras beroende av om avnämaren är lagringspliktig eller ej. I förordningen bör alltså föreskrivas, att vad däri stadgas om lagringskyldighet icke skall äga tillämpning å olja, som utvunnits ur inhemsk skiffer.

Vad angår språkbruket i förordningen så torde det förhålla sig så att någon fast nomenklatur icke är mera allmänt genomförd i fråga om petroleumprodukterna. Det går således icke att anknyta till någon sådan i författningen. Den begagnade terminologien synes i vart fall icke strida mot den som använts i de under fjolåret avgivna förslagen till järnvägs- och tulltaxor.

4 §.

De totala myckenheter olja, som sammanlagt skall hållas i lager, skall enligt vad jag förut förordnat fastställas av Kungl. Maj:t enligt grunder som riksdagen godkänt. Härvid måste självfallet särskild myckenhet fastställas för varje grupp för sig.

Enligt det nya systemet skall därefter bestämmas hur stora lager varje lagringsskyldig skall hålla under det året. Denna uppgift bör ankomma på tillsynsmyndigheten. Lagringsskyldigheten bör bestämmas i så god tid före årets början att den lagringsskyldige hinner inrätta sig därefter. Å andra sidan bör lagringsmängden grunda sig på så aktuella uppgifter om vederbörandes försäljning eller förbrukning som är möjligt. Lagringsmängden bör därför bestämmas under året före det då lagringsskyldigheten skall fullgöras. För att uppgifterna om försäljningen och förbrukningen under året närmast före lagringsskyldighetens bestämmande skall kunna tas med i beräkningen torde det vara nödvändigt att tillsynsmyndigheten disponerar tiden fram till den 1 juli. Regler härom har intagits i förevarande paragraf.

Förordningen bör innehålla noggranna föreskrifter om de grunder, efter vilka lagringsskyldigheten skall bestämmas. Dyliga regler upptas i följande paragrafer.

5 §.

Denna paragraf innehåller reglerna om vilka säljare av olja som är lagringsskyldiga. Detta skall som nämnts avgöras på grundval av förhållandena under året före det då lagringsskyldigheten bestämmas, basåret. Lagringsskyldig är i första hand den som under basåret sålt olja, som han importerat eller utvunnit vid oljeraffinaderi inom landet, samt vidare säljare, som köpt oljan från importör eller inhemskt oljeraffinaderi. I sistnämnda fall inträder dock lagringsskyldighet blott om säljaren är ett större oljehandelsföretag, varmed avses att företaget under basåret sålt sammanlagt minst 20 000 m³ olja. Exportförsäljning torde som för närvarande böra undantagas; endast försäljning till avnämare inom riket bör medföra lagringsskyldighet.

6 §.

Kretsen av lagringsskyldiga konsumenter anges i denna paragraf. Att lagringsplikt skall gälla för den som förbrukar olja, som han själv importerat, utsäges i första stycket. Förordningen torde, liksom den nu gällande, icke böra tillämpas å försäljning av bunkerolja för förbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik. Denna regel — som i förslaget återfinnes i 7 § — har ansetts böra medföra, att användning av olja vid eget fartygs drift i utrikes fart — vilken ju kan beröra svenska hamnar — icke skall medföra lagringsplikt. Av praktiska skäl föreslås vidare, att lagringsskyldighet icke skall uppkomma vid förbrukning av olja, som från utrikes ort medföres å annat transportmedel, t. ex. bil, för dess drift.

Reglerna om uppkomsten av lagringsskyldighet för storkonsumenterna återfinns i andra stycket. Storkonsument är som tidigare nämnts den som förbrukar minst 5 000 m³ eldningsolja om året. För att tillfälliga variationer i konsumtionen icke skall inverka i alltför hög grad bör lagringsplikt uppkomma först då konsumtionen under tre kalenderår i följd uppgått till i genomsnitt 5 000 m³. Beräkningen av genomsnittsförbrukningen bör an-

knytas till anläggningen och icke till förbrukaren; överlåtelse av anläggningen under treårsperioden kommer då icke att inverka på uppkomsten av lagringsskyldigheten. Har förbrukningen omfattat eldningsolja tillhörande olika grupper, skall dessa sammanräknas. Regeln torde böra utformas så att lagringsskyldighet skall föreligga, därest vid anläggningen under basåret och de två kalenderåren närmast dessförinnan förbrukats sammanlagt minst 15 000 m³ eldningsolja. Förbrukas minst 7 500 m³ per år inträder alltså lagringsskyldighet redan efter två år. I extrema fall kan lagringsskyldighet föreligga redan efter det första året. Nedgår sedermera förbrukningen så att den utgör mindre än 15 000 m³ för en treårsperiod, uppkommer enligt den sålunda föreslagna regeln icke lagringsskyldighet förrän förbrukningen återigen stigit till sagda storlek. Den redan inträdda lagringsskyldigheten måste dock självfallet fullgöras i vanlig ordning. Vid bedömandet av förbrukningens storlek skall hänsyn tagas till oljeåtgången vid varje särskild anläggning. Härmed bör, i vad gäller industriföretag, förstås varje driftenhet (fabriksanläggning), sedd som en helhet, alltså även om det inom anläggningen skulle finnas flera särskilda panncentraler. Har däremot ett företag fabriker i olika orter, skall hänsyn icke tagas till företagets sammanlagda oljeförbrukning utan endast till åtgången vid varje driftenhet för sig i nyss angiven mening. Vad åter angår anordningar för bostadsuppvärmning ger de yttre förhållandena anledning till en annan bedömning. Med anläggning bör här förstås varje särskild panncentral. För den, som äger ett flertal bostadsfastigheter inom samma ort med skilda uppvärmningsanordningar, skall alltså icke uträknas den sammanlagda oljeförbrukningen, utan hänsyn endast tagas till oljeåtgången vid varje panncentral för sig. I överensstämmelse med det anförda kommer den, som levererar olja till förbrukare, som här sägs, icke att undgå lagringsskyldighet annat än då oljan levereras för användning vid anläggning, där förbrukningen grundar lagringsskyldighet för köparen.

7 §.

Lagringsmängden för varje lagringsskyldig torde böra bestämmas genom att de totala myckenheterna inom varje grupp fördelas på de lagringsskyldiga efter deras försäljning eller förbrukning, deras basmängd. För att variationer i den enskildes försäljning eller förbrukning de olika åren emellan icke skall få för stor inverkan på lagerhållningen bör basmängden i princip utgöras av den genomsnittliga försäljningen eller förbrukningen under den treårsperiod, som slutar med basåret. Har vederbörande sålt eller förbrukat olja blott under de två senaste åren är basmängden den genomsnittliga årsomsättningen för dessa båda år och har försäljning eller förbrukning ägt rum endast under basåret blir den under detta år försälda eller förbrukade oljemängden basmängd. För undvikande av missförstånd vill jag erinra om att frågan huruvida lagringsskyldighet över huvud föreligger är beroende av förhållandena under basåret. Den som då icke sålt eller för-

brukat olja är ej lagringsskyldig; någon lagringsmängd skall följaktligen icke bestämmas för honom.

Såsom jag förut nämnt skall lagringsmängden kunna variera under året. Föreskrift härom torde Kungl. Maj:t meddela i sitt beslut om de totala lagringsmängderna; stadgande i ämnet erfordras således ej i förordningen.

En eventuellt förekommande mindre felaktighet i uppgiftsmaterialet — betingad t. ex. av att någon lagringsskyldig lämnat oriktig uppgift om sin försäljning eller förbrukning av olja — synes icke böra föranleda till att lagringsmängden för den skull behöver omräknas för varje enskild lagringsskyldig. Dessutom bör självfallet lagringsmängderna kunna avrundas. Enligt förslaget skall därför den av Kungl. Maj:t bestämda totala lagringsmängden fördelas så att det för alla lagringsskyldiga inom varje grupp i *gör-lig mån* blir samma förhållande mellan vederbörandes basmängd och hans lagringsmängd.

Om, såsom jag förordat, storkonsumenterna direkt i lagen ålägges skyldighet att lagra, torde avtal om lagringsskyldighet få mindre betydelse än enligt kommitténs förslag. Men det kan tänkas, att ett företag, som icke är lagringsskyldigt, exempelvis ett större bussföretag, finner det fördelaktigt att självt svara för lagerhållningen för att därigenom komma i åtnjutande av det lägre pris, som förutsättes utgå, när olja säljes till den som själv har att stå för lagringen. Även sådant större oljehandelsföretag och sådana storkonsumenter, som ligger på gränsen för lagringsskyldigheten och kanske det ena året går över, det andra under gränsen och som sålunda ibland kan köpa olja till det lägre priset men vissa år måste betala det högre, kan ha intresse av att åtaga sig lagringsskyldighet även för år, då gränsen icke uppnås. Därigenom kan nämnda ojämnheter i priset elimineras. Tillsynsmyndigheten bör därför äga sluta avtal, varigenom någon frivilligt åtar sig att lagra olja utöver vad som stadgas i förordningen. Den olja, som lagras enligt avtal, bör ingå i de av Kungl. Maj:t fastställda myckenheterna. Den måste alltså avdragas, innan tillsynsmyndigheten fördelar lagringsskyldigheten mellan dem som är lagringsskyldiga enligt förordningen.

Några närmare bestämmelser om innehållet i dylika avtal om lagringsskyldighet torde ej erfordras. Förordningen äger visserligen icke tillämpning på dem men det synes självklart att lagringsskyldigheten enligt avtalen i regel bör vara av samma omfattning som den i förordningen stadgade skyldigheten och att avtalen även i övrigt i så stor utsträckning som möjligt bör ansluta sig till förordningens regler.

All försäljning eller förbrukning av olja bör icke ingå i basmängden. Sålunda bör endast försäljning eller förbrukning, som grundar lagringsskyldighet, d. v. s. som ägt rum under omständigheter som avses i 5 eller 6 §, tas med. Men dessutom bör en säljare ha rätt att räkna bort vad han har sålt till någon som själv är lagringsskyldig. Lagringen för denna oljekvantitet bör ankomma på köparen, vilket som jag förut anfört kan antagas komma att påverka försäljningspriset för kvantiteten. Avdrag bör alltså få ske för försäljning till en statsmyndighet, som vid tiden för försäljningen har

att hålla lager av olja enligt Kungl. Maj:ts beslut. Ej heller olja, som sålts till den som genom avtal åtagit sig att lagra olja, bör medräknas. Detsamma gäller försäljning från importföretag och oljeraffinaderi till sådant större oljehandelsföretag, som under det föregående året haft en sammanlagd försäljning av minst 20 000 m³ och alltså är lagringsskyldigt. Vidare bör avdrag göras för försäljning till storkonsument, som under den senaste treårsperioden förbrukat sammanlagt minst 15 000 m³ eldningsolja, dock endast vid försäljning av eldningsolja. Såsom förut nämnts bör förordningen ej äga tillämpning på bunkerolja som skall användas för fartygs drift i utrikes fart. Även försäljning av sådan olja bör alltså räknas bort.

Basmängden bör helt naturligt fastställas för varje grupp av olja för sig med beaktande blott av olja som hör till den gruppen. Detta innebär att förbrukning eller försäljning av olja, tillhörande viss grupp, kommer att få betydelse blott för skyldigheten att lagra olja av samma grupp. Detta torde framgå av den föreslagna texten.

Det bör åligga tillsynsmyndigheten att tillhandahålla oljehandeln förteckning över de lagringspliktiga, såväl handelsföretag vilka avses i 5 § andra stycket som storkonsumenter och andra, till vilka leverans av olja kan ske utan att lagringsplikt inträder för säljaren. Eftersom detta kan påverka försäljningspriset, är det av stor vikt att tillsynsmyndigheten så snart som möjligt uppför ett nytillkommen större oljehandelsföretag, en nytillkommen storkonsument och den som slutit avtal om frivillig lagring på förteckningen. Även statsmyndighet, som enligt Kungl. Maj:ts beslut har att lagra olja, skall naturligen uppföras på förteckningen.

Observeras bör att avdrag för försäljning till en nytillkommen lagringspliktig icke kan ske för försäljningen under hans första basår. Det blir möjligt först under det andra året. Detta beror på att man icke förrän då kan fastställa att han är lagringsskyldig och föra upp honom på förteckningen. Någon olämplig verkan härav torde dock icke behöva befaras; han skall ju icke fullgöra någon lagringsskyldighet förrän påföljande år.

8 §.

Det ligger i sakens natur, att de lager av olja, som skall hållas enligt förordningen, måste förvaras inom riket. Förslaget beskär icke den enskilde lagerhållarens möjlighet att själv bestämma var inom riket lagret skall förläggas. I princip bör hinder icke möta ens mot att lagret redovisas i olja, som är under transport till lands inom riket eller å fartyg inom svenskt territorialvatten. Med hänsyn till de möjligheter till missbruk, som en obegränsad frihet i sådant hänseende skulle medföra, bör dock som kommittén föreslagit tillsynsmyndigheten äga utfärda föreskrifter om hur stor del av lagret, som må redovisas i form av olja under transport, ävensom de ytterligare bestämmelser, som må anses nödvändiga ur kontrollsynpunkt. Regeln har uttryckts så, att oljan skall förvaras inom riket på sätt som tillsynsmyndigheten finner ur kontrollsynpunkt godtagbart.

Den sålunda föreslagna regeln hindrar självfallet icke att en lagrings-skyldig uppdrar åt någon annan att för hans räkning fullgöra lagringsskyldigheten. Det är sålunda fullt möjligt att den, som säljer olja till en lagringsskyldig, i köpeavtalet åtar sig att fullgöra köparens lagringsskyldighet. Lagringen sker emellertid på den lagringsskyldiges ansvar och det är alltså mot denne tillsynsmyndighetens åtgärder skall riktas.

Liksom enligt gällande förordning bör i lagret icke få inräknas olja, som är upplagd å provianteringsfrilager eller är föremål för transitering.

Andra stycket innehåller reglerna om skyddad lagring. Det synes lämpligt att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att i enlighet med grunder som riksdagen godkänt förordna hur stor del av lagret som skall hållas i skyddat förvaringsutrymme. Närmare föreskrifter om sådant förvaringsutrymme kan utfärdas med stöd av 23 §.

Det torde utan särskild föreskrift vara uppenbart, att förordningen icke inverkar på de särskilda regler, som gäller för skydd mot eldfara vid lagring av olja.

9 §.

Ehuru lagringsprogrammet genom en successiv uppbyggnad av lagringsmålen söker förebygga att lagringen blir alltför betungande, kan man dock icke bortse från att fall kan inträffa, där lagringsskyldigheten icke kan fullgöras. Möjlighet måste därför finnas att ge dispens därifrån. Likaså måste dispens kunna medgivas från skyldigheten att förvara lagret till viss del i bergrum eller på annat därmed jämförligt sätt. Såsom framhållits i annat sammanhang, bör den som erhåller dispens i regel vara skyldig att utgiva oljeavgift. Därom stadgas i den föreslagna förordningen om oljeavgift m. m. En erinran om denna skyldighet har ansetts böra göras i förevarande paragraf.

10 §.

Denna paragraf öppnar möjlighet att, där olägenhet icke kan befaras uppkomma, medge att lagringsskyldig fullgör sin skyldighet genom att lagra olja tillhörande annan grupp än förordningen föreskriver eller sådan mineralolja, som icke omfattas av förordningens regler. Med stöd härav kan alltså ett oljeraffinaderi få tillstånd att lagra råolja i stället för en del av de färdigprodukter, som företaget eljest skall lagra. Önskar lagringsskyldig hålla i lager olja av högre kvalitet än den han är skyldig att lagra, synes tillstånd härtill i allmänhet icke böra förvägras honom. Går åter önskemålen i motsatt riktning, torde avgörandet få bero av omständigheterna i varje särskilt fall. Stor vikt måste vid prövningen tillmätas de allmänt försörjningspolitiska synpunkterna. Är det fråga om ett inhemskt oljeraffinaderi torde i regel tillräckliga skäl för meddelande av tillstånd föreligga; raffinaderiet förfogar ju över medel att utvinna färdigprodukter ur råoljan.

Paragrafen stadgar även rätt för tillsynsmyndigheten att medge lagrings-skyldig att i stället för eldningsolja lagra annat bränsle. Tillsynsmyndigheten bör äga förknippa medgivandet med bestämmelser — utom om hur

stor del av lagret, som får ersättas med annat bränsle, samt vilken mängd och vad slags bränsle, som skall lagras — för att säkerställa att lagret i fråga icke tages i anspråk för annat ändamål. Medgivande torde i regel böra lämnas endast förbrukare men icke oljehandelsföretag.

11 §.

Om en sådan situation inträffar, för vilken lagren är avsedda, skall de givetvis få tas i anspråk. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bedöma, när en sådan situation föreligger, och i vilken utsträckning lagren bör få nedgå. Tillstånd att ta lagren i anspråk innebär givetvis att lagringsskyldigheten icke behöver fullgöras till den del och under den tid som avses med medgivandet. Det torde icke vara nödvändigt att i författningen uttryckligen utsäga, att detta innebär att de lagringsskyldiga i motsvarande mån är fria från ansvar för underlåtenhet att hålla lager eller att oljeavgift ej skall komma i fråga.

12—15 §§.

Dessa paragrafer innehåller reglerna om uppgiftsskyldighet.

Kommittén föreslår, att det skall åligga de lagringsskyldiga att årligen lämna uppgift om den försäljning eller förbrukning av olja, som för dem grundar lagringsplikt. Det föreslås också möjlighet att införskaffa uppgifter från större konsumenter som under de närmaste åren kan väntas tillkomma som lagringspliktiga och alltså icke blott från dem, vars årsförbrukning redan nått upp till 5 000 m³. Möjlighet bör vidare finnas att genom anmanning infordra uppgifter om förbrukningen från envar som inom riket använder eldningsolja. *Kommittén* har därjämte för kontrollens skull föreslagit, att i förordningen även skall intagas en föreskrift om skyldighet att lämna uppgift om försäljning till den som själv är lagringsskyldig samt en bestämmelse om att myndigheten kan infordra erforderliga uppgifter om försäljningen från envar, som sålt olja inom riket.

Kontrollen över att lagringsskyldigheten fullgöres skall liksom för närvarande ske dels genom granskning av uppgifter, som de lagringsskyldiga har att lämna rörande sina lager, och dels genom inspektioner. Den i detta syfte föreslagna uppgiftsplikten överensstämmer i huvudsak med vad som nu gäller. Förslaget innebär, att lagringsskyldig säljare skall lämna uppgift om sitt lager varje månad samt att lagringspliktig förbrukare skall i januari, april, juli och oktober varje år lämna uppgift om sitt lager vid utgången av närmast föregående kalendermånad. Lagringsskyldig, som utnyttjar tillstånd att i stället för eldningsolja lagra annat bränsle, bör vara skyldig att lämna uppgift om allt vad han har i lager av sådant bränsle, alltså icke blott om den del av lagret som är avsedd att ersätta oljan. Likaså måste möjlighet finnas för tillsynsmyndigheten att infordra uppgift om vad han under året förbrukat av sådant bränsle. En sådan utvidgning av uppgiftsskyldigheten anser *kommittén* ofrånkomlig för att icke kontrollen skall bli illusorisk.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anser det olämpligt att, såsom skett i förslaget, binda skyldigheten för lagringspliktiga förbrukare att

lämna uppgift om sina lager till vissa i förordningen angivna månader. Det kan befinnas lämpligare att intaga uppgifterna för andra månader än de i förslaget angivna. Tillsynsmyndigheten bör därför kunna bestämma tidpunkten för uppgifternas avgivande. Nämnden framhåller vidare, att nämnden saknar möjlighet att påfordra att importör ställer säkerhet för oljeavgift enligt 6 § förordningen om oljeavgift m. m. förrän tidigast i början av kalenderåret närmast efter det, då importören sålt oljan. Först då får nämnden upplysning om saken enligt de av kommittén föreslagna reglerna om uppgiftsskyldigheten.

Departementschefen. Tillsynsmyndigheten måste få tillgång till alla de uppgifter som behövs för bestämmande av lagringsmängderna. Alla som är lagringsskyldiga, såväl säljare som förbrukare, måste därför vara skyldiga att lämna myndigheten uppgifter om hur mycket olja de sålt respektive förbrukat under basåret. Uppgifterna måste vara tillsynsmyndigheten tillhanda i så god tid som möjligt efter årets utgång för att myndigheten skall hinna bestämma lagringsmängden för varje lagringsskyldig före den 1 juli. I förordningen bör därför stadgas att den som är lagringsskyldig skall före den 1 februari närmast efter basåret lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd olja han under basåret inom varje grupp sålt eller förbrukat under omständigheter som avses i 5 eller 6 §. Uppgiftsplikten enligt förordningen avser endast den för vilken lagringsskyldighet uppkommit på grund av förordningen; motsvarande uppgiftsplikt kan åläggas statsmyndighet i administrativ väg och för den som genom avtal åtager sig lagringsskyldighet får frågan regleras i avtalet.

Vidare bör skyldighet föreligga att lämna de uppgifter, som erfordras för att göra föreskrivna avdrag vid basmängdens beräkning.

Jämväl för kontrollen av lagringsskyldighetens fullgörande måste tillsynsmyndigheten ha tillgång till uppgifter från de lagringsskyldiga. Lika med kommittén anser jag lämpligt att dessa uppgifter avlämnas månadsvis av säljare och kvartalsvis av förbrukare. Även om det som riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anfört kan vara fördelaktigt för tillsynsmyndigheten att kunna bestämma tidpunkten för fullgörande av denna uppgiftsskyldighet, är det å andra sidan av värde för de uppgiftsskyldiga att deras åligganden såvitt möjligt preciseras och begränsas i författningstexten.

Motsvarande uppgifter bör lämnas av den som enligt 10 § erhållit tillstånd att i stället för olja lagra annat bränsle, vare sig mineralolja, som ej omfattas av författningen, eller annat. Såsom kommittén föreslagit, bör tillsynsmyndigheten även kunna infordra uppgift om förbrukning av dylikt bränsle.

Tillsynsmyndigheten bör slutligen för kontrollens skull äga inhämta erforderliga uppgifter om försäljning, förbrukning och införsel av olja, exempelvis för att kunna kontrollera huruvida någon underlåtit att lämna uppgift, enär han icke ansett sig skyldig därtill, eller för att skaffa ytterligare uppgifter för bestämmande av en nytillkommen lagringsskyldigs lagringsmängd.

Genom en dylik regel får tillsynsmyndigheten möjlighet att tidigare än som följer av den allmänna uppgiftsskyldigheten införskaffa uppgift från en irreguljär importör och sålunda att avkräva honom säkerhet.

Kontroll av lagerhållningen bör även kunna ske genom inventering och besiktning av lager samt genom granskning av handelsböcker och andra affärshandlingar. Även för kontroll av de uppgifter, som en uppgiftspliktig lämnat, bör dylik granskning få ske.

Erforderliga föreskrifter i syfte att förhindra att uppgifter, som enligt förordningen inkommit till tillsynsmyndigheten, utlämnas till men för enskilt företag torde redan finnas i kungörelsen den 8 december 1939 (nr 835).

16—17 §§.

I dessa paragrafer stadgas om skyldighet att inköpa olja från inhemskt oljeraffineri. Bestämmelserna motsvarar 11—13 §§ i nu gällande förordning, vilka överflyttats till den nya författningen med allenast vissa redaktionella jämkningar.

18 §.

Därest lagringsskyldig försummar att hålla föreskriven myckenhet olja i lager eller icke iakttagit meddelad bestämmelse om att lagret skall förvaras till viss del i bergrum eller på annat därmed jämförligt sätt eller eljest åsidosätter givna föreskrifter om lagrets inrättande, ankommer det enligt förevarande paragraf på tillsynsmyndigheten att förelägga honom vid vite att inom viss tid vidtaga rättelse. Har dispens meddelats, är paragrafen icke tillämplig. Stadgandet torde utan särskild föreskrift vara tillämpligt även i det fall, att lagringsskyldig erhållit tillstånd att i stället för eldningsolja lagra annat bränsle men håller varken olja eller annat bränsle i lager. Med hänsyn till den ekonomiska belastning lagringsskyldigheten kan innebära är det uppenbart att mycket höga vitesbelopp kan komma i fråga.

Då den lagringsskyldige är juridisk person, bör vitesföreläggandet kunna riktas antingen mot den juridiska personen eller mot dess ställföreträdare eller mot båda, allt efter vad som finnes lämpligast för att snabbt ernå den avsedda effekten.

Såsom förut framhållits kommer den, som inser att han icke kan fullgöra sin lagringsskyldighet och därför lojalt begär dispens, i regel att bli pliktig erlagga oljeavgift. Samma skyldighet bör givetvis åvila den, som åsidosätter sin lagringsskyldighet utan att begära dispens. I den föreslagna förordningen om oljeavgift m. m. har bestämmelser upptagits om skyldighet att erlagga oljeavgift även i detta fall. En erinran härom har ansetts böra göras i andra stycket av förevarande paragraf.

19 §.

Såsom påföljd för försummelse i fråga om fullgörande av föreskriven uppgiftsskyldighet, för vägran att lämna tillträde till lager samt för underlåtenhet att efter anmodan hålla handelsböcker tillgängliga för granskning torde böra stadgas dagsböter. Dessutom måste emellertid tillsynsmyndig-

heten äga förelägga vite för att tvinga en tredskande att fullgöra ifrågavarande åligganden. Regeln om vitesföreläggande torde — i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande stadganden i allmänna förfogande- och ransoneringslagarna samt i atomenergilagen — böra utformas så att vite kan föreläggas först då försummelse, vägran eller underlåtenhet ägt rum.

22 §.

Såsom förordningen uppbyggts torde förekommande besvär till övervägande del avse rena lämplighetsfrågor. Jag förutsätter därför, att besvärspövningen skall ankomma på Kungl. Maj:t i statsrådet. Skulle besvären även avse rättsfrågor, finnes möjlighet att inhämta regeringsrättens yttrande. Förslag till erforderliga ändringar i regeringsrättslagen anmäles denna dag av chefen för justitiedepartementet.

Övergångsbestämmelserna

Avsikten är att det nya lagringssystemet skall tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1958. Försäljning och förbrukning som skett dessförinnan måste, för att ett uppehåll i lagringen icke skall uppkomma, grunda lagringsplikt. Detta torde böra uttryckligen utsägas. Vidare måste före ikraftträdandet vissa åtgärder vidtagas. Sålunda bör tillsynsmyndighet utses. Innan förordningen träder i kraft måste den totala lagringsmängden bestämmas och fördelas på de olika lagringsskyldiga. Härför fordras att uppgifter finnes tillgängliga om omfattningen av deras försäljning eller förbrukning. Erforderliga föreskrifter härom har upptagits bland övergångsbestämmelserna.

Förslaget till förordning om oljeavgift m. m.

2 §.

Denna paragraf upptar förutsättningarna för att oljeavgift skall utgå. Såsom förut framhållits bör skyldighet att erlagga oljeavgift inträda vid dispens och vid försummelse i fråga om lagringsskyldigheten.

Dispens kan avse antingen lagringsskyldigheten såsom sådan — d. v. s. skyldigheten att hålla viss myckenhet olja i lager inom riket — eller ock skyldigheten att förvara befintligt oljelager till viss del i bergrum eller på annat därmed jämförligt sätt. En försummelse kan likaså yttra sig antingen i att tillräckligt lager icke hålles eller däri att befintligt lager icke i föreskriven omfattning förvaras i bergrum eller jämförligt utrymme.

Utan särskild föreskrift är det tydligt att oljeavgift skall utgå även i det fall, att lagringsskyldig erhållit tillstånd att i stället för eldningsolja lagra annat bränsle men håller varken olja eller annat bränsle i lager. Oljeavgift bör utgå enligt vanliga regler. Håller han lager av annat bränsle men är lagret icke tillräckligt stort, får man uträkna hur stor del av lagringsplikten i fråga om olja som härigenom uppfyllts och uttaga oljeavgift för återstoden.

För att undvika att bestämmelserna om lagring och oljeavgift kringgås bör tillsynsmyndigheten ha befogenhet att i undantagsfall redan i samband med import av olja begära säkerhet för den oljeavgift, som importören

framdeles kan bli skyldig erlägga. Förslaget innebär, att tillsynsmyndigheten får sådan befogenhet i fråga om den, som importerar olja för försäljning och tidigare icke regelmässigt importerat olja. Några bestämmelser om säkerhet torde däremot icke erfordras beträffande den reguljära olje-handeln eller de lagringspliktiga storkonsumenterna. Kan säkerhet icke ställas, bör importören vara pliktig att genast erlägga oljeavgift med det belopp, som skulle ha utgått, om lagringsskyldigheten tagits i anspråk under importåret. Reglerna härom har intagits i 6 §. I förevarande paragraf erinras om att oljeavgift kan utgå även i nämnda fall.

3 §.

Oljeavgiften bör med hänsyn till sitt syfte att förhindra vinning till följd av underlåtenhet att lagra beräknas dels efter den myckenhet olja, beträffande vilken lagringsskyldighet eller skyldighet att lagra i skyddat utrymme, på grund av dispens eller försummelse, icke fullgöres, dels efter den tid, under vilken fullgörandet icke sker. Del av månad bör härvid räknas som hel månad.

Oljeavgiften skall, såsom förut angivits, utgå med 28 kronor för bensen och fotogen, 21 kronor för motorbrännolja och eldningsolja 1 samt 27 kronor för övriga eldningsoljor, allt beräknat efter kubikmeter och år. Då fråga är om skyddad lagring, skall avgiften förhöjas med sex kronor.

Dessa grundläggande bestämmelser har upptagits i förevarande paragraf.

5 §.

Rent principiellt kan hävdas att, när oljeavgift skall utgå på grund av försummelse med avseende å lagerhållningen, avgiften bör beräknas i förhållande till den brist, som faktiskt förelegat. I betraktande av att det skulle möta avsevärda svårigheter att leda i bevis när bristen uppkom samt, än mer, av att lagermängden och därmed också bristen uppvisar ständiga fluktuationer, skulle en sådan metod dock draga med sig oöverstigliga praktiska svårigheter. Bristen bör därför fastställas efter en schematisk metod. Har bristen yppats vid granskning av den lagringsskyldiges uppgift om sin lagerställning å viss dag, skall bristen anses ha uppkommit vid ingången av den kalendermånad, då uppgiften enligt förordningen om oljelagring m. m. skulle ha inkommit. Upptäckes åter bristen vid inspektion av oljelager eller vid granskning av den lagringsskyldiges handelsböcker eller affärshandlingar, anses bristen ha inträtt med den kalendermånad då kontrollen skett. Detsamma torde utan särskild föreskrift gälla om den lagringsskyldige, utan att det åligger honom, anmäler att brist uppkommit. Bristen anses vidare bestå i oförändrad omfattning från nämnda tid till dess efter meddelat föreläggande rättelse skall hava skett. Sker rättelse, innan föreläggandet hunnit meddelas, utgår avgiften för en månad. Om tillsynsmyndigheten finner, att rättelse icke eller endast delvis skett inom den föreskrivna tiden, och därför meddelar nytt föreläggande, skall ny avgift utgå, beräknad efter den brist som befunnits föreligga vid utgången av den tidigare fristen.

Med brist förstås icke blott vad som felas i den lagringsskyldiges sammanlagda lagringsmängd utan också vad som skall hållas i skyddat lager men icke förvaras så.

6 §.

I denna paragraf upptages det vid 2 § berörda stadgandet om skyldighet för den, som importerar olja för försäljning till avnämare inom riket men som icke tidigare regelmässigt utövat sådan verksamhet, att ställa säkerhet för oljeavgift. I sakens natur ligger, att säkerhet icke bör påfordras, om det är uppenbart att någon lagringsskyldighet icke kommer att inträda för importören, t. ex. emedan oljan skall säljas till någon som har att själv hålla lager därav.

Det ankommer på tillsynsmyndigheten att avgöra vad slags säkerhet, som kan godtagas. Hinder bör icke möta för importören att om han så önskar låta säkerheten bestå i ett penningbelopp, som nedsättes hos tillsynsmyndigheten. Beloppet bör göras räntebärande för den säkerhetsställdes räkning.

Oljeavgiften bör, som nämnts, i det fall, som avses i andra stycket, utgå med det belopp, vartill avgiften skolat uppgå, om lagringsskyldigheten tagits i anspråk redan under importåret. Avgiften skall med andra ord beräknas som om oljan införts och försålts under andra kalenderåret före importen. Hänsyn skall självfallet även tagas till vad som under importåret gäller i fråga om skyddad lagring.

7 §.

Oljeavgiften torde böra debiteras i samband med att beslut meddelas om dispens eller föreläggande utfärdas för den lagringsskyldige att vidtaga rättelse respektive, i det fall som avses i 6 § andra stycket, så snart det visar sig att den lagringsskyldige icke efterkommer meddelat föreläggande att ställa säkerhet. I sist angivna fall ävensom vid försummelse torde avgiften böra förfalla till betalning omedelbart efter debiteringen. I dispensfallen synes det däremot mest följdriktigt att låta förfallodagen sammanfalla med ingången av den tid som dispensen omfattar. Närmare bestämmelser här om torde kunna utfärdas i administrativ ordning.

8 §.

I denna paragraf stadgas om nedsättning och eftergift av oljeavgift.

Kommittén erinrar om att avgiften beräknats med utgångspunkt från att den lagringsskyldige icke innehar vare sig erforderlig myckenhet olja eller häremot svarande lagringsutrymme. Skulle det visa sig att han har tillräckligt lagringsutrymme och att det alltså endast är oljan som fattas bör avgiften därför kunna nedsättas. Likaså bör avgiften nedsättas, om den lagringsskyldige innehar tillräcklig myckenhet olja, förvarad ovan jord, men erhåller dispens från skyldigheten att förvara oljan skyddat. Avgiften synes i sådant fall böra utgå allenast med det belopp som motsvarar merkostnaden för skyddad lagring d. v. s. med sex kronor per kubikmeter och år. Skulle

den lagringsskyldige inneha erforderligt bergrum eller motsvarande utrymme men tillåtas förvara sin olja ovan jord, synes oljeavgiften kunna helt eftergivas. Av kommittén verkställda undersökningar har nämligen givits vid handen, att den lagringsskyldige icke gör någon vinst genom att låta bergrummet stå oanvänt. Som ytterligare exempel på fall, där nedsättning eller eftergift kan komma i fråga, nämner kommittén den situationen, att den lagringsskyldige visserligen har oljan förvarad i bergrum men att detta icke fullt uppfyller de krav, som ställts på utrymme för skyddad lagring, eller att lagringsskyldig i något hänseende åsidosätter meddelade bestämmelser om lagrets förvaring på ett ur kontrollsynpunkt godtagbart sätt men likväl håller lager inom riket; åsidosättande av föreskrift enligt 8 § förordningen om oljelagring m. m. måste i princip anses innebära att vederbörande brister i sin lagringsskyldighet. Med hänsyn till svårigheterna för de lagringsskyldiga att alltid ha full överblick över den exakta lagerställningen torde vid försummelse eftergift av oljeavgift vidare böra medgivas, om försummelsen kan antagas bero på ett tillfälligt förbiseende och rättelse genast vidtages.

Kommittén föreslår, att nedsättning skall ske, om det med hänsyn till att den lagringsskyldige visar sig inneha erforderligt lagerutrymme eller av annan anledning är uppenbart, att oljeavgiften eljest skulle avsevärt överstiga den vinning, den lagringsskyldige kan antagas göra genom underlåtenheten att hålla lager till myckenhet eller på sätt som föreskrivits. Eftergift skall under samma förutsättningar kunna ske då så finnes skäligt och den lagringsskyldige icke härigenom vinner otillbörlig förmån. Regeln har icke avseende på oljeavgift som betalas av importör enligt 6 § andra stycket.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anser, att paragrafen i den föreslagna utformningen kan ge upphov till en mångfald mycket svårbedömbara fall. Vidlyftiga utredningar kan krävas för att konstatera det i paragrafen angivna vinningsmomentet. Enklare och för den lagringsskyldige lika rättvist finner nämnden vara att anknyta bedömningen i vad mån oljeavgift skäligen bör nedsättas till hans faktiska möjlighet att uppfylla sin lagringsplikt.

Departementschefen. Avsikten med oljeavgiften är att en lagringsskyldig icke skall genom att försumma sin skyldighet vinna något i ekonomiskt avseende gentemot sina konkurrenter, som lojalt fullgör sin lagringsplikt. Det är därför nödvändigt att vid nedsättning och eftergift ta hänsyn till de ekonomiska verkningar för den lagringsskyldige, som hans underlåtenhet att lagra medför för honom. För övrigt synes det svårigen finnas någon annan grund än vinningsmomentet, efter vilken kan avgöras i vilken grad nedsättning skall ske. Jag kan därför ej tillstyrka den av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap förordade ändringen i förslaget. Detta synes ej heller i sin nuvarande utformning behöva vålla så stora svårigheter, som nämnden befarar. Det ankommer ju nämligen på den lagringsskyldige, som vill ha nedsättning i avgiften, att förebringa den härför erforderliga utredningen.

9 §.

Här ges regler om återbäring av oljeavgift för det fall att lagringsskyldig, som fått dispens eller som försummar sin skyldighet, fyller bristen tidigare än som beräknats. Då det är ur allmän synpunkt önskvärt, att bristen fylles snarast möjligt, bör avgiftssystemet ge den lagringsskyldige ett incitament att påskynda uppbyggandet av sitt lager. Tillsynsmyndigheten bör äga förordna om återbäring av oljeavgift, som belöper på tid under vilken lagringsskyldigheten fullgöres. Föreligger lagret komplett först kortare tid innan fristen utlöper, synes dock med hänsyn till den schematisering, som vidlåder avgiftsberäkningen, återbäring icke böra komma i fråga. Ej heller bör tillsynsmyndigheten, då återbäring medgives, vara bunden vid en strängt aritmetisk uppdelning av avgiften på olika tider utan bör få förfara efter vad som med hänsyn till omständigheterna ter sig skäligt. I sakens natur ligger att, om den lagringsskyldige alls icke utnyttjat medgiven dispens, avgiften bör återbäras i sin helhet.

Även oljeavgift, som erlagts enligt 6 § andra stycket av importör, bör kunna återbäras. Tänkbart är att, sedan oljeavgift erlagts, det visar sig att någon lagringsskyldighet aldrig uppkommer för importören därför att oljan återutföres eller säljes till någon, som själv är lagringsskyldig, eller ock att importören fullgjort den lagringsskyldighet som ålegat honom. I sådant fall bör avgiften självfallet återbäras i sin helhet. Även eljest kan sådana omständigheter tänkas inträffa att det ter sig rimligt att avgiften helt eller delvis återbäres, exempelvis i fall, som är analoga med dem där tillsynsmyndigheten enligt 8 § bör förordna om eftergift eller nedsättning av oljeavgift.

10 §.

Såsom fallet är med andra liknande avgifter, bör oljeavgift få uttagas utan hinder av att tillsynsmyndighetens beslut, varigenom avgiften bestämts, icke vunnit laga kraft. Vidare föreslås, efter förebild i viss mån av stadgandet i 160 § tredje stycket tullstadgan, att tillsynsmyndigheten skall äga själv ombesörja realisation av ställd pant.

11 §.

Kommittén anser att med det innehåll, bestämmelserna i förordningen föreslås skola få, besvär huvudsakligen torde komma att avse lämplighetsfrågor. *Kommittén* förutsätter därför, att besvärspövningen skall ankomma på Kungl. Maj:t i statsrådet.

Svenska petroleum institutet framhåller, att åtskilliga rättsfrågor givetvis kan uppkomma framförallt för de fall då det gäller att pröva, huruvida någon, som försummat att lagra olja, skall betala oljeavgift. Det framstår för institutet som mera i överensstämmelse med hittills gällande praxis att anförtro den slutliga prövningen av oljeavgifternas uttagande åt regeringsrätten.

Departementschefen. För min del finner jag det otvivelaktigt, att lämplighetsfrågorna kommer att överväga i besvären rörande oljeavgift. I enlighet med hittills gängse princip för fördelningen av mål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten torde dylika besvär därför böra ankomma på Kungl. Maj:t i statsrådet. Härav föranledda ändringar i regeringsrättslagen anmäles denna dag av chefen för justitiedepartementet.

Övergångsbestämmelserna

Det nya systemet för lagerhållningen skall tillämpas från och med den 1 januari 1958. Även nu förevarande förordning bör träda i kraft nämnda dag; bestämmelserna om oljeavgift i händelse av dispens bör dock bli omedelbart tillämpliga. Det förutsättes nämligen, att dispens från de nya reglerna skall kunna meddelas redan före den 1 januari 1958 och oljeavgift bör utgå även i dessa fall.

Hemställen

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels godkänna de riktlinjer rörande beredskapslagring av olja, som jag förordat i det föregående;

dels ock antaga förslag till

- 1) förordning om oljelagring m. m.; samt
- 2) förordning om oljeavgift m. m.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Rune Lindquist